

PUBLICATIE SAPTAMINALA EDITATA DE

GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

ANUL I • NR. 39 • 12 OCTOMBRIE 1990

DIN SUMAR:

● Intelectualul român și implicarea în politică. Inter-
viuri cu ION NEGOIȚESCU
și MONICA LOVINESCU,
consemnate de MAGDA CĂRNECI și GABRIELA
ADAMEȘTEANU ● Societatea asistemică. Eșeu de
ANDREI CORNEA ● Imperative ale stării economiei
● Reformă și contrareformă. Semnează : IHOR
LEMNIJ ● Bursa și piața. Semnează : IOAN POPA
● Raport al Grupului pentru Dialog Social și al
Comitetului Helsinki din România* asupra eveni-
mentelor din 13-15 iunie 1990 1. Episodul Mănu-
cu. 2. Agresiunea asupra țiganilor ● Cortina sfi-
șiată. Comentarii semnate de SORIN VIERU și BE-
DROS HORASANGIAN ● Interviu cu politologul
JIRI HAJEK, cu ziaristii DAVID BINDER și BRIGITTE
FUCHS, consemnate de STELIAN TĂNASE ● Eșeu
asupra postmodernismului socialist, semnat de so-
ciologul bulgar IVAILO DICEV ● Dosarul unei așe-
zări : Feldioara ● Cronica naivă. Semnează : DAN
PETRESCU ● Gafe și gafeuri. Semnează :
GABRIEL ANDREȘCU.

GRI

Zilele trecute am văzut filmul făcut de Serge Moati despre tele-
vizunea română. În final asistăm la un monolog ținut de președin-
tele instituției care, printre altele, spune că nu trebuie să vedem
lucrurile în alb și negru. Ci într-un fel : cenușiu. Nu minorez, de-
sigur, ride singur dl. R. T. Dar că nu trebuie să le vedem în alb
și negru este adevărat. Spectrul este Rogvaiv. Peisajul conține
toate culorile. Dl. R. T. propune însă o simplificare extremă, o
pastă continuă, cenușie, în care lucrurile se amestecă și în care
nu mai distingem nimic. Adevărul de minciună, toleranța de into-
leranță, agresorii de victimă, vinovații de nevinovați. Afirmatia sa
corespunde, de fapt, felului în care televiziunea prezintă lucrurile.
Denigrind acolo unde ar trebui un cuvânt de recunoștință, ignorind
acolo unde ar trebui să informeze detaliat și precis etc. Regăsim
aici un aspect al unei probleme cu caracter mai general.

Una din ulmirile pe care le-am încercat în săptămânile care s-au
succedat evenimentelor din 16-22 decembrie, a fost atacul con-
cerat împotriva celor care își manifestară deschis opoziția față
de regimul comunist. Nu au scăpat denigrărilor decât aceia care
nu se mai aflau în țară. Operația trebuia să anuleze meritele ex-
traordinare ale celor care avuseseră mai mult curaj, mai multă
luciditate, să nege statutul lor de adevărați opoziționiști ai comunis-
mului, să spună că nimeni nu a rezistat, că toți au pactizat cu
răul, că am trăit într-o complicitate vinovată. Că, în consecință,
sintem la fel de vinovați și responsabili, că în cale din urmă între
un securist care a ucis și victima lui nu este decât o deosebire de
nuanță. Și poate nici aceea, intrucit în biografia victimei cine știe
ce murdării s-ar ascunde. Acoastă largă operațiune de defăimare
a disidenților este singura din Europa după căderea regimurilor
comuniste. Să fie oare semnul democrației noastre originale pro-
povăduită de dl. Iliescu ? Nică un alt popor nu a cutezat să-i atace
pe aceia care au fost simbolul rezistenței împotriva mizeriei, fri-
cii, umilintelor. Cele câteva figuri care au făcut onoarea ultimelor
decenii au fost înconjurate cu respect, și de la prezența lor a in-
ceput resurrecția morală a societății. În alte părți, nu la noi.

Văd aici un aspect al luptei pentru putere, al „legitimizării”
unor persoane și grupuri, al confirmării dreptului unora de a deți-
ne în continuare pîrghiile de comandă. Toate răsturnările sociale
au cunoscut această luptă pentru intimitate, pentru a satisface pre-
tențiile unora că sînt mai îndreptățiti decît alții... Grupul dirigent,
care avea să și rămînă la vîrf, avea nevoie să deterioreze imagi-
nea adevăraților rezistenți, a celor care focalizaseră sub dictatura
toate speranțele noastre. Rezistența anticeaușistă și anticomunistă
nu ar fi făcut-o un Paul Goma și Mihai Botez, Doina Cornea, Ana
Blandiana, Gabriel Andreescu, Dan Petrescu plus alții și alții. Ade-
vărata rezistență s-ar fi produs în cercurile partidului, și mai ales
— nu-i așa, dragi tovarăși — printre securiști. Cu cît erau mai înalți
în grad, și cu mai multe victime la activ, cu cît îi slugăriseră mai
mult pe tiran — cu alii sentimentale lor anticeaușiste și anticomu-
niste erau mai vii !!!... Acest odios scenariu și-a făcut repede loc
în paginile unor ziare și atacurile au trecut treptat de la persoane
la grupuri (de pildă GDS) și apoi la categorii sociale. Moarte
intelectualilor s-a strigat în mai multe zinduri la contra-demonstra-
țiile organizate în București. Strategia oficială este de a demonstra
cu toate mijloacele că sintem la fel de vinovați, că nimeni nu are
autoritatea morală de a-i judeca pe alții. Numai că această va-
loare care se numește „credibilitate” rămîne deocomdată tot de
partea acelor voci care și altădată au protestat. În ciuda uriașei
campanii de calomnii, orchestrate cu ajutorul citorva cotidiene de
mare tiraj și a emisiunilor de actualități TV, imaginea disidenților
rămîne nestirbită. Iar opera de resurrecție morală a poporului
nostru nu poate începe decît de la exemplul acestor oameni care,
atunci cînd imensa majoritate tăcea infrișoată, au crezut în viito-
rul nostru. Au crezut că și copmarurile au un sfîrșit.

STELIAN TĂNASE

Setea de informație — instantaneul e de la Săpînța. Setea e
prezentă și în alte așezări...

Acolo unde limba te credința într-o esență ne schimbăm în... a omului, ligăscă și porcupen
... și...
... și...
... și...

Cotidiene

●●● O SUGESTIE PENTRU UN PORTOFOLIU MINISTERIAL. Dl. I.V. Săndulescu de la P.N.T. L-am urmărit în Conferința de presă, ținută la soseala domniei sale, pe aeroportul Otopeni, împreună cu dl. Birlădeanu, academician și președintele al senatului din partea P.S.N., ca și dl. Cornelilă Mănescu, senator. Trioul a spus lucruri identice. Mai patetic, dl. Săndulescu a spus tot felul de năzbiiți și și-a manifestat identitatea de vedere cu delegatul partidului de guvernământ. Gîndindu-se la un guvern de coaliție în care cîteva portofolii să fie conferite altor partide decât P.S.N., dl. Săndulescu ar fi foarte indicat. În felul acesta opoziția este prezentă, deci aparențele sînt salvate, dar are același idee cu adversarii politici. Verba lui Pristanda: „Curat murdar, Coane Făpică!”

●●● TOT DESPRE CONSILIUL EUROPEI. România nu a fost admisă. Statutul de „invitat special” care ne-ar fi dat dreptul să participăm la dezbateri fără drept de vot ne-a fost refuzat. Un singur stat se mai află în afara Consiliului European și anume Albania. Dar Albania nu a cerut să fie admisă. Deci poziția noastră, a Guvernului de fapt, este mult mai proastă. Remingerea cererii noastre se datorează comportamentului nedemocratic al Parlamentului în aceste luni. E vorba de „problemă” minorităților, de felul cum au decurs alegerile și mai ales campania electorală, de mentinerea unor largi structuri

ale Securității în activitate, de renesalanle din 13-15 iunie de la București și nepedopsirea vinovaților etc. Acestea au împiedicat parlamentarii Europeni să voteze „pentru”. Acruul triumfalist al delegațiilor întorse de la Strasbourg nu înșală pe nimeni. Desigur, anul viitor se va dezbate din nou admiterea noastră în acest organism. Pînă atunci Guvernul trebuie să ia măsuri eficiente de democratizare a vieții publice. Si punctele sensibile, în care bilanțul său este deficitar, sînt respectarea drepturilor omului (șină acum destul de sumară), garantarea drepturilor minorităților (naționale, confesionale, politice), libertatea presei, (care s-a înlocușcă actuala politică discriminatorie față de ziarile independente), inclusiv măsurile energetice pentru inființarea unui post de televiziune independent, începerea — în sfîrșit — a procesului de reforme economice etc. Ceea ce se cere guvernului român sînt fapte și nu discursuri „liberale” ținute diplomaților, politicienilor și ziaristilor străini.

●●● ÎN POLONIA VOM AVEA ALEGERI PREZIDENTIALE. În cursă sîi găsim pe Lech Walesa și Tadeusz Mazowiecki, fostul prim-consilier al Solidarității în zilele Gdanskului. Solidaritatea s-a transformat dintr-o grupare aflată în opoziție, nerecunoscută oficial, cu lungi perioade de clandestinitate, într-o grupare care guvernează. Așa se și explică conflictele interne. Dar accentul nu trebuie pus aici, pe rupturi și neînțelegeri. Ci pe reușita de a rămîne împreună zece ani, în condiții extrem de grele. Inițial un sindicat, devenit repede focarul opoziției anticomuniste. Solidaritatea a strîns în jur toate forțele laice și religioase, de dreapta și stinga, naționaliste și „europene”, etc. care doreau căderea comunismului. După estindarea alegerilor semi-libere (oricum mai deschise și mai libere decît ale noastre) de anul trecut, tensiunile între armii strict sindicală și cea „politică” au crescut. Si peea ce părea o mare reușită (implicarea lui Walesa în guvernare) s-a dovedit a fi o eroare, mai ales dacă avem în vedere ambitiile dar mai ales ponderea personalității lui pe scena politică poloneză. Vom asista la o cursă strînsă în care se confruntă un lider charismatic de orientare populistă cu o fire autoritară și Mazowiecki, care pînă acum, în sondajele de opinie publică, îl depășește pe Walesa, un democrat, în sensul tradițional, european al termenului. Cert este că Jaruzelski plescă, așa încît dintre liderii cu trecut comunist mai rămîn în prim plan Gorbaciov și Hlescu. Albania am lăsat-o...

●●● SĂPTĂMINALUL „EX-PRES” de săptămîna trecută publică (în aceeași zi în care televiziunea protragă filmul lui Coppola, pe același teme **Conversația**), o convorbire dintre un fost informator al Securității și legătura lui de nastire. O tentativă de a relua activitatea dinainte făcute de acest maior „Paul Bociu”. Între altele securistul îi cere celulă să se infiltreze la Grupul pentru Dialog Social, pentru a culege informații. Cui îi folosesc aceste informații, cine a inițiat această acțiune, cine plătește, pentru cine lucrează respectivul, în ce scop este organizată această operație de tip „politie politică”, sînt întrebări la care cineva trebuie să răspundă. Cel mai proast răspuns este desigur — în fata probelor de necontestat — tăcerea. Intrucît bănușele noastre nu au o țintă precisă li invităm pe domnii Măgureanu și Ursu să încerce o explicație. Există oare rețele de foști securiști care au destule resurse, timp etc., pentru a colecta informații? Cui sînt ele preluate? Face parte această operație clandestină, ilegală (dar ce mai este astăzi legal) dintr-o operație vagă de blocare a persoanelor care si-au afirmat opiniile politice diferite de cele ale puterii? Sînt partidele, grupurile de opinie sursoase unei surprinzătoare sistematice? Cine o organizează? Sau maiorul este un simplu instrument care vrea să nu-și piardă reflexele dobîndite sub dictatura, anul din cei 4.000 de înalțurări care lîntule prin oras și organizează, ca să nu-și piardă dignitatea, mică lovituri ca aceea din 13-15, dacă ar fi să ne luăm după sursele primului ministru? (S. T.). ■

Fundația

„SOCIETATEA DESCHISĂ”

anunță concurs pentru următoarele posturi :

- o secretară/un secretar capabil, energic, cu inițiativă, care să lucreze cu o echipă tînă, pentru realizarea programelor Fundației în domeniul schimburilor culturale cu străinătatea.
- Cerințe: spirit organizat, engleza vorbită și scrisă absolut necesară.
- doi sau trei coordonatori de program cu simțul răspunderii și entuziasm, pentru sprijinirea inițiativelor locale și crearea programelor de burse în străinătate.
- Cerințe: precizie organizatorică, dinamism, atitudine deschisă și pozitivă, spirit de lucru în echipă, engleza vorbită și scrisă absolut necesară.
- Scrieți-ne pe adresa Calea Victoriei 120, București incluzînd:
 - un curriculum vitae în limba engleză care să rezume studiile și activitatea anterioară;
 - o scurtă expunere în limba engleză a motivelor pentru care doriți să vă asociați colectivului nostru;
 - propunere de salariu;
 - adresa și numărul de telefon.
 Sînt apreciate cunoștințele de utilizare a computerelor.

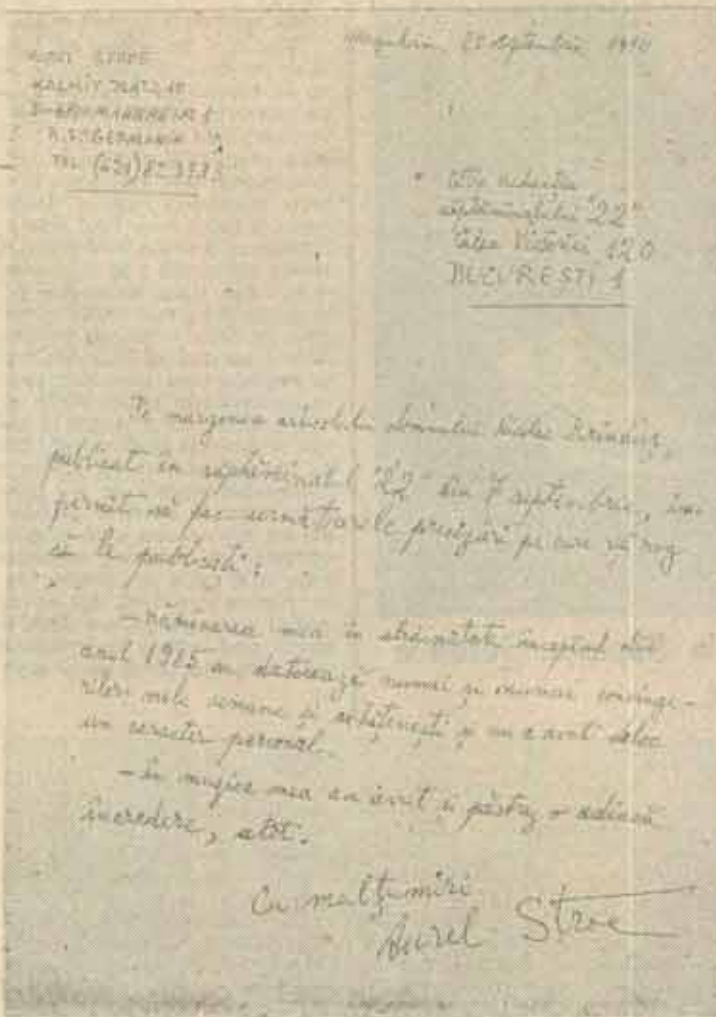
Data limită de prezentare: 25 octombrie 1990. Vă rugăm să ne contactați numai în scris. Fundația „SOCIETATEA DESCHISĂ” este o organizație neguvernamentală, fără scopuri politice. Programele Fundației promovează modernizarea culturală și educațională a României.

Terra sorella

La intersecția străzilor bucureștine Traxsivania și Lufel Carravitan se află o casă, cîndva impunătoare. Pe placajele băuete în uși scrie: proprietatea Ambasa ei Italiane.

De pe colțul casei, printr-o placă comemorativă prinsă pe zid în 1955 aflăm că este foșta Secolă de fete, cu predate în limba italiană. Colonia italiană lei propunea prin această instituție (cu local construit la începutul secolului) să propage limba lui Dante „în questa latina terra sorella”. Astăzi construcia are, cum spuneam, uși băuete în uși. Casa are nevoie de o restaurare serioasă. Zidurile se dezintegrează. Se mai întîmplă și cu alte monumente de arhitectură. Pentru iubitorii orășului vechi, care gustau o nimbare printre arhitecturi diverse ca pe un act de spirit, cazurile degradării provoacă dureri fizice. Dar imobilul Italian mai sus pomenuit surprinde și prin altceva. De curînd geamurile au fost sistematic sparte cu pietre (bănușesc). Placajele apărătoare distruse cu vreun topor și prin guri s-au aruncat defectele unui întreg trib de consumatori. Ca o picătură de culoare al-tunnală, borbotul unui tubercul păzește intrarea. „Sorella latina” s-a descărcat de ce nu-l mai trebuia într-un loc considerat maldan? În jur, casele scripesc de curățenie și de un pitoresc oarecum burghiez. Do unde-or fi venit valurile aceluia pestilential pe care numai în mahalaua mea colorată (mă refer la nuanțele plîmb) le mai găseam la cite un colț al nimănui? (M. M.) ■

AUREL STROE: o replică sosită de la Mannheim

Securiștii au memoria lungă

Familia Ionescu. O familie ca orice alta, cu probleme, necazuri și bucurii. Pe 21 decembrie au participat eu toții la revoluție. S-au bucurat, au plîns, au sperat. Ca alții alții. Si tot ca mulți alții, aveam de ani de zile actele depuse pentru plecarea definitivă în America. După revoluție au renunțat. A fost una din marile noastre bucurii, imi spune d-na Adriana Ionescu, nu mai trebuia să plecăm, dispăruse acest cosmar. Eram fericiți! Dar n-a durat mult. În noaptea de 21, dl. Ionescu, împreună cu fata (în vîrstă de 15 ani) au fost la Universitate. Au ajuns acasă spre dimineață, azi, cu hăinele stîfșiate, cu lacrimi în ochi. Zilele următoare au cărat cu mașina rîmlii la spital.

... În vecinii locuia un securist, subordonat direct al lui Iulian Vlad, care în acea noapte a vrut să se refugieze împreună cu familia la ei. A fost refuzat. Securiștii au memoria lungă. Si nu iartă. Mai ales după spălna prin care au trecut... vecinii știau cine e și unde lucrează.

În perioada „Pieței”, familia Ionescu era seară de seară acolo. Doamnelor securiste, acum avansate la gradul de colonel, a lansat tot felul de zvonuri. Cum că Ionescu sînt fărâniști de-al lui Răzvan, plățiți cu dolari, că dorm prin corturi, și fac alie alea... În cartier erau întîmpinați cu priviri urite, amenințări voalate. Seara suna telefonul: „Băi, legionarilor, nu vă liniștiți?”. Legionarii, ei tîginer la IIRUC, ea economisită tot la aceeași întreprindere, farta, elevă la liceul Gh. Sincal și băiatul de 9 ani, își vedeau înșă, liniștiți de ale lor (și de manifestatia din Piață).

În dimineața zilei de 13 Iunie, dl. Ionescu (schimbă mentoul la Universitate) este arestat și băiut. Ajunge la Poliția Capitalei unde mai înceasă o porție, și, după citeva ore este eliberat. A fost lovit numai în cap și pe mîini avea urme de cîtușe. În următoarele zile se simte rău, are amețeli și dureri cumplite de cap. Urmează alte telefoane, amenințări, vizite ale damnușii securiste.

Pe 15 Iulie, dl. Ionescu plescă într-o excursie în Olanda. Acasă rămîn soția și băiatul. Brusse Poliția se arată foarte interesată de soarta acestei familii. „Am fost invitată la Poliție să dau o declarație. Unde este? Pentru cit timp? Ce face acolo? ca și cum ei n-ar fi știut toate acestea.” După ce dă declarația, primește o vizită din partea a doi civili, care se recomandă a fi de la Poliție, dar nu prezintă nici un act și care pur și simplu perchezișionează casa. „Eram numai eu băiatul, mi-a fost friică. Ce era să fac? I-am lăsat, adică...” povestește d-na Ionescu. „Au luat din casă diferite documente de la P.N.T. (programul-platformă, afișe) precum și manifestele care se răspîndeau în Piața Universității.”

„N-ay fi venit, dar acum citeva zile, eram în delegație și am lăsat copilul în grija unei prietene, iar în lipsa acesteia, a intrat cineva în casă și a răcoșit. Ce-or căuta? Mi-e friică să mai stau acasă.”

Ce se întîmplă, domnilor securiști, nu mai aveți de ce vă ocupa, tocmal acum cînd țara este invadată de „spioni” și elemente „iredentiste”, de terorizați femelle și copii? (A.P.) ■

Cronica naiivă

Alăturări

DAN PETRESCU

Munca istoricului care se va apleca într-o zi asupra evenimentelor agitând astăzi opinia noastră publică nu va fi, mă tem, tocmai ușoară: el va fi silit să scoată o sinteză coerentă din alăturările în bună parte intimpulatoare ale unor fapte social-politice și de alte naturi, ca să afie un oarecare sens în istorie, sens ce nouă ne scapă în bună parte, angrenati cum simțim în miezul unui ev pare-se din nou adus la incandescență.

Cum să interpretăm, de pildă, așa-zisa ofensivă diplomatică a României, ai cărei reprezentanți oficiali vor cu orice chip să ne convingă de faptul că sochează lumea? Într-un interviu televizat, Dl. Iliescu ne asigură că a socat America prin deschiderea (uzind și de unele alumbusucuri, cum ar fi acela de a se fi prezentat președintelui Bush ca cel mai contestat președinte din lume); un ziar ne incredulizează despre același efect obținut față de Consiliul Europei de alți ilustri reprezentanți ai noștri. Alăturare, cele două scouri suferite de Occident au o singură trăsătură comună: exoloastarea categoriilor marginale, respectiv copiii și virsta a treia.

Astfel, dacă Dl. Iliescu, înțelegând cu deosebită pătrundere care sînt adevărații

n-avem cum fi noi perfecți: în fața a ceea ce este evident, necrutătorul Nestor Băteș nici n-a mai observat că vorba cu „Dumneavoastră” și i se răspundea cu „mă”, iar gândirea economică a bunului nostru președinte, care a-exolostat necesitatea economiei de piață prin faptul că trăim în epoca producerii de mărfuri și a schimbului marfă-bani, l-a uluit definitiv.

La rîndul său, Dl. C. Vadim Tudor a avut de salvat imaginea „României Mari” (și implicit pe aceea a „Săptămînii”); a făcut-o și D-Sa cu brîo, mărturisindu-ne că în redacția D-Lor au loc „scene biblice” (neprecizînd totuși la ce versete se referea) și luîndu-și riscantul angajament că, atît timp cît echipa sa mai tine condeiul în mînă (în mînă?), nici un fir de lărbă nu se va elinți din țară: cred că putem anunța deci linistii lumii că la noi s-a inventat condeiul nuclear. În plus, Dl. C. Vadim Tudor s-a deodărit pe sine, anuntînd că D-Sa nu face „delatții publice”; în această epocă a privatizării, ne gîndeam la ce e mai rău, cînd ultimul număr al „României Mari” ne-a linistit: delatțunea e acolo, la locul ei, publică cit încep.

Două consecințe are acest din urmă interviu: prima e aceea a deschiderii fam-

Grafică de ALEXEI MERINOV

agenții ai viitorului, a trecut de la tinereți la copil, în schimb virsta a treia (D-nii Birădeanu, Măneșcu ș.a.) a probat o mare abilitate în plan european. Socuri, deci, pe toată linia. De aceea, nu trebuie să ne mire că americanii ne-au turnat D-lui Iliescu (potrivit celor spuse de D-Sa în pomenitul interviu televizat) și anume pe acela dintre noi care, odată alinși în Occident, fac deservicii țării, pomezîndu-i regimul (fără și regim confundîndu-se legal, de vreme ce regimul rezultă din alegeți libere de astă dată): americanii sînt scuzabili fiind sub stare de soc, iar socurile în Occident au particularitatea de a dura mult — vezi faimoasa „scenă a balconului” din ‘68 cu care Ceaușescu și-a asigurat capitalul politic în exterior vreo 20 de ani.

În același timp, în interior, imaginea alăturării Iliescu—Roman merge către împănire (în pofida unui loc de ovină defavorabile celui dinții și amabil față de cel de-al doilea, ca și cînd cineva ar vrea cu încăoștinare să introducă între ei o schismă); ambii sînt mai grăsuți, iar, în alt plan, anumite servicii sociale le raportează L.L. confidential seilor direcți dacă-i întepi public pe cei doi conducători: D-Lor devin sacrosanți, Grăunii și sacrosanți.

În zona mediocă, alte alăturări deconcertante: Dl. Iliescu se lasă interviuat de „Europa Liberă”. Dl. Corneliu Vadim Tudor apare în televiziunea română (și nu oricum: abordînd la corectul său costum — că D-Sa nu e Dinescu, să umble îmbrăcat ca un terorist oarecare — un ecuson cu inscripția „Europa”). Ambii au avut în comun datorită de a schimba o anumită imagine deplorabilă însă. Primul a salvat-o pe aceea a României, invocînd conflictele vecinilor noștri sau pe cele din America de acum 200 de ani; cu alte cuvinte, trăind într-o lume imperfectă,

vorbit mai sus de acest factor de soc), căci Dl. C. Vadim Tudor întinde o mînă, înspre dialog democratic, tuturor, inclusiv celor pe care i-a porcăit, dar teamă mi-e că dialogul se poartă între egali și că mîna respectivă e prea îngălătă ca să mai fie acceptată fără unele efecte fiziologice. A doua consecință privește apariția unei noi vedete mediatico: Dl. Hamza (asa?) care a început să atragă publicul (dună seria sa de interviuri ce face din căzul Eugen Barbu o diversune), ca orice orare; și-l alăturăm asadar prietenoselor mîni purtătoare de condei atomic.

Dincolo de aceste posibile alăturări, istoricul presupus la începutul acestor rînduri va mai trebui să ia puțin în seamă și trecutul, ca apoi să încerce o privire în viitor. Intrînd în trecut, ar putea de exemplu să completeze aventl intervenția D-lui Nicolae Manolescu la televiziune, nu furnizîndu-i probele concrete ale colaborării defunctei „Săptămîna” cu Securitatea, ci amintindu-și că „Săptămîna” era singura revistă ale cărei „critici” provocau decizii „culturale” imediate și directe asupra autorilor înconcluziți, precum orice cîrtițoc date de ei, cu îmăndentă, la tipar.

Rîncindu-se apoi în viitor, inoteticul nostru istoric ar putea face unele pronosticuri privitoare la P.S.N.: astfel, se știe că, debilitat și „abjectizat” de organismul său, „Azi”, P.S.N. își prepară prima Convenție Națională, cu tactici aparținînd pentru confundarea adversarilor săi, sindicate, partide și alte organisme inamice; dar nu e oare de crezut că, în lipsa unei lovituri de forță, P.S.N. va depăși de vreme ce apelativul de „feseniar”, rostit la vovativul nădufului, ochivalează deja cu o înjurătură? Pentru a o înregistra însă ca atare, istoricul va avea a cobori în stradă și a sta la cozi, ceea ce nu e tocmai treaba sa; ca să-l scutim, am notat în grabă toate aceste lucruri. ■

Gafe și gafeuri

GABRIEL ANDREESCU

Axiomele sînt cunoscute: 1) Nu există pentru noi o altă cale de salvare în afara democratizării; 2) Nu sînt șanse să trăim european fără o intensă cooperare cu Europa. Cele două principii se amestecă unul cu altul printr-un șir de causalități de genul: ajutorul occidental nu este fructificabil dacă nu se realizează și democratizarea (vezi cum a fost sprijinit Ceaușescu); de altfel nici ajutorul nu va fi dat fără garanția democratizării; dar și procesul de democratizare va fi mai lent, mai complicat (mai fragil) fără acest ajutor.

În ultimul timp guvernul afirmă și uneori ne dă și speranța că iese în întâmpinarea amintitelor axiome. Trebuie reabilitată imaginea României pentru a putea duce la capăt (a salva, se spune altori, dramatic) procesul de normalizare socială.

Aici apar neînțelegerile. Ce inseamnă a reabilita imaginea României? Unii cred că asta ar însemna să vorjim frumos. Să ascundem praf sub preș, în loc de a-l arunca în găleată. Ca și cum europenii de care vrem să fim alături ar fi timpiți. Ca și cum nu s-ar referi și nu ar recunoaște chestiunile de fond, ci doar cuvintele. A reabilita imaginea României în lume înseamnă a rezolva, concret, stările de fapt, neconforme cu standardele europene. Există multe explicații pentru situațiile din cauza cărora sîntem incriminați: moștenirea, necunoașterea lor, lipsa de resurse și altele mai puțin decente. Faptul că devin obiect de discuții constituie premisa rezolvării lor spre binele nostru! Și o ocazie de a arăta că sîntem de bună credință — spre binele tuturor! Intervenția unor organisme internaționale de prestigiu în chestiunile românești dă posibilitatea să se demonstreze că partenerii români s-au schimbat, că se pregătesc, într-adevăr, să ofere lumii o altă imagine.

Cu astfel de premise în minte am apărut în fața unei comisi de anchetă a Biroului Internațional al Muncii. Venită în urma unei plîngerii din 26 iunie 1989, cu privire la încălcarea Convenției 111 — articolul 26: discriminarea pe criterii etnice — comisia avea ocazia să capete o imagine cuprinzătoare asupra discriminărilor — ori incorecțiunilor onaloage — care afectează viața salariații de la noi. Și să colaboreze, astfel, cu guvernul român, spre beneficiul acestuia. Trebuia explicată situația; nenumăratele abuzuri anterioare Revoluției; dificultatea de a găsi soluții pe termen scurt, lipsa mijloacelor, complicațiile rezultate din conversiunea economică; pe de altă parte cazurile particulare de violare directă sau indirectă, a Convenției 111. Exemplele selectate merita într-adevăr o sancționare fermă, împiedicîndu-le astfel să devină boli cronice ale societății românești; invitația la delatțune adresată salariaților din instituțiile de stat, făcută de Ion Iliescu în timpul evenimentelor de la mijlocul lunii iunie; pierderea locurilor de muncă de către cei închiși mai mult de două luni pentru tulburările din 13 iunie și eliberați apoi din lipsă de probe (deci nevinovați); cazul inginerului Mănușcu care încercase, în Croiova, oprirea trenurilor cu mineri pomezi spre București și care fusese concediat

în ciuda faptului că prin asta se încălca legislația specifică. Recunoscînd anomaliile — implicînd și relații de muncă — guvernul român ar ameliora situația internă, ar îmbunătăți și imaginea sa în lume. Ar sprijini, în concluzie, integrarea europeană. „Uite, așa trebuie ajutat guvernul”, mi-am zis.

Dar în sală guvernul era reprezentat prin trei delegați: Dumitru Negrea (Ministerul de Justiție), Govrilescu (Ministerul de Externe), Gheorghe Bodica (Ministerul Muncii). După schimbul (cordial) de întrebări și răspunsuri cu cei de la Biroul Internațional al Muncii, delegații au dorit să intervină. „Cunoașteți bine decretul 153, o căreți abrogare o cereți atit?” întrebă primul dintre ei, întrebarea mă ia prin surprindere. Mă întinșem de multe ori, în diferite contexte, cu tema acestui faimos decret care permite condamnarea oamenilor neincadrați în muncă și care a fost folosit și după Revoluție, pentru a găsi țapi ispășitori, în timpul conflictelor din Tîrgu Mureș (19-21 martie) și Brăila. Dar nu-i citisem în detaliu. „Nu complet”, recunosc, puțn nedumerit. „Și știți legile care privesc reincadrarea în muncă a celor închiși?” se repetă atacul. Pe acestea le parcurisem într-o vreme, cînd eu însuși mă lovisem de ele, însă oricum autorul întrebării profită pentru a face un gest superior. „Dar cunoașteți Convenția 111?” „Și conținutul plîngerii?” „Credeti că această întîlnire a fost pregătită suficient de bine?”

Delegații guvernului deveniseră agresivi. Depășit, își închiplau că mai sînt pe vremea cînd puteau să întîmdeză în loc să se întrebă cum a fost posibil să se facă un apel la delatțune și să solveze situația, în loc să caute o formulă, un gest pină una alta, în legătură cu abuzurile față de nevinovați, în loc să ia note asupra cazului Mănușcu, ei vor să facă o demonstrație de forță. Ca și cum asta ar fi meseria lor. Reacțiile tipice, din anii trecutii. Parcă nimic în ei nu s-a schimbat. Comisia de anchetă a Biroului Internațional al Muncii aștepta să vorbească cu adevărații colegi, să înălținească veritabili parteneri europeni, și ei? „Aleșii” ar fi trebuit să pună chestiuni de fond, să încerca să colaboreze. Dar nu învătăseră să practice decît trufla. (Evident, după pomicnirea surprizei, li se spune).

Cel trei au lăsat o impresie lamentabilă. Așa se purtasera cu toți cei veniți la comisie. Pe o parte se fac eforturi disperate pentru obținerea credibilității, pe de alta, cu astfel de manifestări, se pierde un întreg capital! „Același limbaj de lemn. Aceiași abuzitate, ca și altădată”, reflectează monsieur Picard, conducătorul comisiei de anchetă. Din păcate această impresie lamentabilă nu rămîne doar la cei trei: se transferă. Se aplică guvernului, pe care-l reprezentau. Se aplică României, în funcție de impresia cu care se întorc ocaș astfel de delegații se decide poziția guvernului occidental față de noi.

„Astfel de oameni nu reprezintă România”, am încercat să-i conving eu. Dar că nu reprezintă și guvernul, asta guvernul care l-a trimis trebuie să convingă. ■

CURIER 22

■ Il rugăm pe cititorii noștri să ne informeze asupra situației difuzării revistei (abonamente neonorate, întezieri în lîvrare, ediții nefuzate la vinzarea liberă) la telefonul redacției: 14 17 76.

■ Grupul pentru Dialog Social invită grupurile cu profil asemănător din alte localități să se prezinte la telefon 14 17 71, pentru schimb de informații.

RAFT

■ Vă invităm să semnalați, pe o carte postală adresată revistei, lecturile preferate din edițiile cele mial recente.

ERATĂ

În articolul Adevăr și, adevăruri al domnului Theodor Rogin, apărut în numărul 37/28 septembrie 1990 s-au strecurat două regretabile erori: alnoatul trei — „Stranie coincidență după 13 ani” și nu „după 18 ani”, iar

în alineatul cinci: „aparitia unei asemenei cărți este cel puțin provocatoare...” și nu „cel mai puțin provocatoare...”, cum a apărut inițial. Facem acum rectificările cuvenite. ■

morală — să nu recurgă la o asemenea armă, care ar produce serios pagube materiale. De asemenea, acuzațiile invocate pentru destacarea contractului de muncă nu sînt specifice, ci extrem de vagi, fără să definească concret vreo abatere anume.

Totodată, impunerea sumei de 6100 lei este lipsită de temei, deoarece se referă la cheltuieli produse de deplasarea unor trenuri care nu trebuiau să circule.

Este important de reținut că inginerul Mănușu a cerut introducerea în regulamentele feroviare a unei interdicții explicite privind formarea și circulația trenurilor care să transporte grupuri de oameni angrenați în conflicte.

• Reacții ale opiniei publice

Mai multe sindicate, în afara Sindicatului al cărui membru este Ioan Mănușu, au condamnat represaliile exercitate asupra fostului șef al secției: Sindicatul Oficiului de gospodărire a apelor, întreprinderea de avioane Craiova, IUG Cra-

iova, personalul TESA din depoul CFR Craiova etc. (T3).

Presă, în special cea locală, a comentat gestul lui Ioan Mănușu și urmările sale. Ziarul „Situația” a deschis o rubrică, în care cititorii sînt invitați să-și spună punctele de vedere. Cu excepția doamnei Ana Capric din Craiova — care consideră că Ioan Mănușu „a luat o hotărîre care nu era de competența sa, dar a făcut-o să lăsa în față ca șarpele cînd îi lei de cap” (T6) — toate celelalte poziții ale cititorilor îi sînt favorabile. Ion Drăga, mecanic la Regionala CFR Craiova, consideră că lui Ioan Mănușu „i s-a făcut o mare nedreptate, acum cînd toți ne erijăm în marii corifei ai democrației”. C. Popoangă din Craiova enumeră avantajele care ar fi decurs din ruperea acțiunii lui Ioan Mănușu:

„Dacă acțiunea sa ar fi reușit, aveam cîteva mii de tone de cărbune în plus și cîteva sute de mii de lei sau milioane mai puțin înșelate.

Credibilitatea guvernului și a instituției prezidențiale n-ar fi suferit o considerabilă diminuare în interior și oprobriu semnificativ în afara granițelor țării.

S-ar fi evitat o mulțime de cheltuieli pe spănzura poporului — pentru deplasarea în strălănătate a primului-ministru, a mai multor miniștri, parlamentari, gazetari etc., pentru curățirea blazonului!

Am fi fost și noi acruți în rîndul țării „admise” de CSCE, CEE, Parlamentul vest-european etc. etc., cu toate consecințele benefice respective.

Directia Regională CFR nu s-ar mai fi compromis printr-o asemenea decizie ilegală și hazlie, dacă n-ar fi dramatică atît pentru ea cit și pentru fostul ei salariat.

Dacă Justiția este într-adevăr independentă (dacă e reală separația puterilor în stat) verdictul nu poate fi decît unul singur: admiterea acțiunii lui Ioan Mănușu.

Dar, pentru că există și un dar, intrucît inginerul Ioan Mănușu a demonstrat că nu este „om de bine”, nu cred că instanța judecătorească îl va da cîștig de cauză. Oricum, eu îi doresc succes”. (T6)

• Observații finale

După cum rezultă din interviul dat Televiziunii franceze de primul ministru, difuzat în TVR în zilele de 16 și 17 iunie 1990, mineri nu au fost chemați în București de către autorități, chiar s-a încercat oprirea lor din drum.

În această perspectivă, este interesant să consemnăm că inginerul Ioan Mănușu

a cerut comitetului parlamentare o anchetă, care să clarifice:

„Implicarea materială, penală și civilă a factorilor responsabili de organizarea transporturilor de mineri și alte categorii de populație angrenate în conflict la București în pagubele provocate de acestea în zilele de 14 și 15.06.1990:

La nivelul RCF Craiova aceștia sînt: ing. Dobrea Gheorghe, directorul general al RCF, ing. Davidescu Ion, directorul tehnic cu probleme de mișcare și comercial, ing. Goșa C-Ţin, directorul tehnic cu probleme de instalații și ing. Vulpeanu Silviu, director tehnic cu probleme de linii.

Toți aceștia au fost prezenți în noaptea de 13/14.06.1990, au organizat și urmărit circulația acestor trenuri cu destinație specială către București.

De menționat că în prezența subsemnatului, ing. Dobrea Gheorghe și ing. Goșa C-Ţin au purtat convorbiri în acest sens cu domnul ministru și respectiv cu director Dăscăleasa care erau alarmați cu privire la întrecerea alimentării LC pe defileul Jiului.” (T1)

Întinzerea pe care intervenția ing. Mănușu a produs-o trenurilor de mineri — relativ mică de altfel — a fost suficientă pentru ca acestea să ajungă la București într-un moment în care calmul fusese restabilit complet. ■

AGRESIUNEA ÎMPOTRIVA ȚIGANILOR

Din „cronica” ocelor zile

• Considerente generale

O bună parte din furia detașamente- lor mîneresti s-a îndreptat împotriva țiganilor. Mulți au fost agresați pe străzi, unicul criteriu fiind culoarea pielii. Au existat și agresiuni grave împotriva cartierelor locuite de țigani. Aceste agresiuni au constă în general în bătăie și jaf, dar s-au înregistrat totodată decese și violuri.

Deși numărul victimelor acestei agresiuni este important, numărul declarațiilor date de victime este mic (8). Aceasta discrepianță se datorează nelămuririi țiganilor în eficiența justiției — cel puțin în ceea ce li privește — cit și fricii de faptul că o declarație ar putea atrage un rău suplimentar.

Din discuții directe avute în cartiere țigănești cu martorii oculari și victime ale agresiunii mînerilor a rezultat că românii cred că poliția a dat mînerilor sau securității îmbrăcați în haine de minier, adresele persoanelor angrenate în comerțul strădial — într-o exprimare mai puțin cenzurată, a bîgnațiilor — pentru a fi bătuiți și jefuiți. Totodată ei s-au arătat indignați de atitudinea răsărită a lui Emanuel Valeriu, pe care îl consideră vinovat de incitare la ură de rasă și părtaş la răspunderea de a fi declanșat actele de violență împotriva țiganilor. Ei resping ca nefondată și ridicolă acuzația de a fi participat la organizarea și declanșarea unei loviturii de stat. Întrucît țiganii n-au făcut niciodată politică, ei „nu vindut cîte un pachet de țigări sau cite o boară pe stradă să-și crească copiii”. De asemenea, ei sînt nemulțumiți de faptul că Televiziunea II prezintă pe țigani în mod preferențial în postura de infractori, pregătind opinia publică cu ideea că țiganii sînt principalii vinovați pentru toate relele din societatea noastră.

• Analiza declarațiilor

Schema generală a situațiilor descrise în declarații este următoarea: sub pre-

textul unui control (arme, dolari, marfă ilicită etc.), ei însuși absolut ilegal, sau pur și simplu din motive rasiale, urmează o „acțiune punitivă”, încă mult mai abuzivă decît prima, însoțită de molestare.

Peize Lucia constată în ziua de 14.06 ora 3, că blocul este înconjurat de mineri. Aude bătăie în uși și o voce care afirmă că poliția vrea să caute arme. Descinde ușa și dau buzna în casă polițiști și mineri violenți, care sparg geamurile, stucă un copil și lau din casă 22.000 lei (știrși pentru nună — după cum prezicerea victima).

Dona Elena, celatenă incidentală trăit de soțul său și de încă trei vecini, în ziua de 14.06.

Trecînd în fața Hotelului Bahova va o „Dacie” cel patru văd un grup de mineri și opresc din curiozitate, pe care din păcate și-o saltafac imediat, cînd mineri, în căușare de sticle incendiarie, cer să controleze portbagajul. Cînd cei 4 vor să plece, un minier observă la gîtul unui dintre ei un lăcșior de aur și-l întrebă ce salariu are și cite copii. (Răspuns: 2.000 lei pe lună și 4 copii). Nemulțumit de răspuns, minierul îi smulge lăcșiorul. Țiganul protestează și e lovit cu bîta. Altul care intervine în favoarea lui, are aceeași soartă. Un minier o pe punctul de a lovi cu rînga parbrizul mașinii, întrebîndu-l de unde au ei bani să-și cumpere mașină, iar soferul, plîngînd, imploră să fie cruțat. Unul dintre mineri propune să fie lăsați la pace și în cele din urmă cei patru pleacă.

Dumitrescu Maria, în ziua de 14.06, orele 11-12 e interpellată pe str. Solari de 2 ofițeri de poliție și de mineri, care o legitimăscă. Dumitrescu Maria are un pasaportul, dar acesta nu satisface organelor, care îi cer să le conducă acasă. Aici e agresată verbal, i se cotrobăie prin lucruri, i se confiscă un lăcșior de aur de 4 g. și 8000 de lei, promițîndu-i-se că i se va împoza totul la Poliție. În drum spre seap loc al dreptății e urătită într-o dubă plină cu oameni bătuiți și plini de stîng. Este jignită și lovită cu pumnii în prezența polițistilor. Cere banii înapoi, dar mineri îi împart cu ofițerul de poliție (unii dintre ei aduși de la Slobozia) sub ochii celor din

dubă. E două apoi la Școala M.I. de la Băneasa, unde este reținută pentru 24 de ore, timp în care copilul rămîne singur.

Feraru Dumitru din București, împreună cu rudale sale, Cazacu Gh. din Br. Vlcea și Gae Ilie din com. Fricușeni-Vlcea, ies în oraș, în ziua de 14.06, spre prînz, pentru a cumpăra un frigider, dar sînt agresați spontan de un grup de mineri pentru vina de a fi țigani: „La circa 50 m. de stația de tramvai (St. Gheorghe) am fost înconjuiați de un grup de mineri, care mi s-au adresat cu expresia: „Scoteți țiganilor, alba-noargă”, trecînd la percheziția brutală a noastre”, declară Feraru Dumitru. „După ce grupul de mineri mi s-au adresat cu expresia mai sus menționată, Cazacu a scos banii din buzunar (cel 7000 pentru frigider, n.r.), iar la vederea acestora a fost lovit primul în cap și am avut timp să-l văd lungit jos în urma loviturii cu sîngele curgîndu-i pe nas.

Am fost lovit și eu și Gae Ilie, dar am încercat să scăpăm prin fugă (asta după ce lui văzusem legitimația de serviciu), dar nu am reușit.

Personal m-am trezit într-o dubă a Ministerului de Interne unde era și cumnatul meu, care mi-a spus că pînă la seara dubă (camion cu care se transportă de regulă deținuiții) am fost transportați cu o dubă TV.

Erani rănit (...) și le-am cerut celor care înșelau transportul (un subofțier de poliție, un minier și un elev al școlii de poliție) să-mi acorde îngrijiri, lucru care mi-a fost fatal, mai primind încă o lovitură.

În această dubă erau circa 50-60 de oameni de diferite vârste, chiar și două femei gravide”. Urmează apoi detenția la Măgurele, cu o scurtă trecere, sub pază, la Spitalul 9, pentru îngrijire medicală.

În timpul agresiunii, lui Feraru Dumitru i-au dispărut 1400 lei, obținuiți legal.

La declarația victimei este atașată o caracterizare, foarte laudativă, a colegilor de serviciu.

Eae Elena declară că în ziua de 14.06, orele 13-14, aproximativ 30 de mineri însoțiți de un ofițer de poliție (locotenentul Radu, de la circa 7), intră în

curte, scolarese prin casă (fără mandat de percheziție), găsesc marfa străină și întocmesc un proces verbal în care consemnează că marfa este vindută în stradă. În urma acestui incident, soacra ei (al cărui nume nu este dat) — recent ex-lernată în urma unui șoc suferit la cucerirea de la începutul lui iunie — face o crîză de inimă și moare.

Maria Nicușina (născută în 1916), str. Otăseni nr. 117, declară că vineri 15.06. intră în curte 18-20 de bărbați în haine de minier, cu intenția de a controla casa. Neopata sa, Carmen Balintin Paraschiva, care mînerilor să nu intre în casă, căci mama sa, Maria Ilie, este bolnavă. Nesocotind această rugămințe, agresorii intră prin toate camerele și confiscă blugi pe care îi găscsc, Stelian Ilie protestează și este arstat. În urma acestui incident starea sănătății Marii Ilie se înrăutățește sensibili și simțînd seara moare.

M. M., 30 de ani, și nepoata sa, M. V., 17 ani, sînt agresați spontan la gura de matrou din Piața Unirii. „Mă duceau să cumpăr mîncare, să fac piața. Minerii m-au luat, m-au bătut, și pe nepoata mea V. (...) m-au omorît pe amîndouă cu bătăia, cu ciomagii, rîngii, centura de la brie” (M. M.). „Ne-au bătut pînă am ajuns la o mașină ca un fel de dubă. Cînd ne-au băgat în dubă au venit doi mineri în vîrstă și ne-au spus să ne dezbrăcăm să vadă dacă avem la noi valiză sau dolari. Unul dintre mineri s-a repetat la mine să mă țină. Cu o mină mă ținea la spate și cu cealaltă mină mă ținea la gură. Celălat minier a început să o dezbrace pe mătușă mea și să o violneze cu mine de față”. (M. V.).

„După ce a rîs de mine primul minier m-a luat al dălea care o ținea pe nepoata mea și a rîs de mine”. (M. M.).

„După ce au violat-o, au vrut să-și bată joc de mine. Eu zbătîndu-mă din mijlul minierului am putut scăpa și să strig să nu se atingă de mine că sînt domnișoară”. (M. V.).

Prizonierile sînt duce apoi la Măgurele. „M-au ținat 6 zile ca să-mi treacă scamele și pe lângă asta mi-au dat și o amendă cu suma de 100 lei”. (M. V.) ■

Întilnirea cu intelectualii ostracizați de, sperăm, repauzatul regim aduce în primul plan, de regulă, o viziune „din alt unghi” asupra evenimentelor socio-politico-spirituale din țară. Interviuurile – cel de mai jos, dimpreună cu cel alăturat – au fost realizate în decursul verii „fierbinți” a acestui an. Fie ca, în loc de motto și pentru a înlesni deslușirea rădăcinilor gândirii unei personalități de talia lui Ion Negoïtescu să facem apel la momentul Cercului Literar de la Sibiu, la inițiativa de a promova o cultură europeană în miezul războiului. Vom cita doar un mic fragment din **Manifestul Cercului**, conceput sub forma unei scrisori către criticul Eugen Lovinescu și care suna astfel :

Ceea ce e permanent și depășește caducitatea intereselor politice este cultura, străbătută de fiorul eternității, supraviețuitoare dincolo de construcțiile oportune ale organizării sociale, care prin însuși caracterul lor sint amenințate de la o zi la alta să îmbrace un aer desuet.

(opărut în **Viața**, la 13 mai 1943)

O fotografie din 1945

CUM SE RAPORTEAZĂ INTELLECTUALUL ROMÂN LA POLITICĂ

Dialog cu ION NEGOÎTESCU consemnat de MAGDA CĂRNECI

● Magda Cărnei : Vorbim de o oră despre un posibil model cultural sau spiritual pentru societatea românească de acum. Ar exista vreo personalitate, vreun moment anume sau vreo instituție din istoria noastră mai îndepărtată sau mai recentă, care ar putea funcționa modelator pentru situația noastră actuală ? De pildă, biserica ortodoxă ?

● Ion Negoïtescu : Cred că prin manipularea „ideologică” comunistă, societatea românească a fost mai rupă ca oricare alta de tradițiile ei spirituale reale : istorice, morale, sociale, politice, culturale. N-am trecut în această enumerare tradițiile noastre religioase, pentru că – după părerea mea – ele nu există dect tot în plan cultural. Ortodoxia română n-a produs sfinți, martiri, mistici, reformatori sociali, teologi cu influență în mentalitatea societății. Mitropolitul Petru Movilă, considerat în Occident drept una din principalele figuri ale teologiei răsăritene, nu constituie o prezență în memoria națiunii ; de altfel nichinde în cultura noastră problematica religioasă nu atinge nivelul teologiei, precum la Pascal sau Kierkegaard. Figurile importante ale ortodoxiei române se mențin în planul strict cultural : un Dosoftei, un Anlim Ivireanu – sau cel mult în plan pragmatic precum Andrei Șaguna, iar ierarhii martiri ai bisericii greco-catolice române, ale căror tragice suferințe s-au petrecut chiar în vremurile acestea și în contrast cu lagățele și demisiunile ierarhiei ortodoxe, nu par să fi trezit vreun ecou în conștiința noastră națională.

In general mi se pare că religiozitatea noastră, a românilor, e foarte săracă, în ciuda bisericilor acum ticsite, totemul din cauză că ea nu atinge planul conștiinței – credința adevărată e o problemă de conștiință... Cum să explicăm vreo dată faptul că n-am știut să ne împotrivim dărimării lor samavolnice – pe motive „elitare” ! – în anii care abia au trecut ? Această sărăcie pe planul conștiinței determină și lipsa de soliditate a ierarhiei ortodoxe față de obligația morală și istorică de a restitui greco-catolicilor bisericile furate. Ce să mai vorbim de valoarea istorică și artistică a bisericilor demolate fără ca națiunea să se cutremure. – Etnic suntem la fel de lipsiți de considerație față de marele rol jucat de greco-catolici în redescoperirea noastră culturală pe drumurile Europei ?

Latini și ortodoci în același timp, neacasta nu reerezintă după mine, o complexitate românească-rodnică, ci o fatală ambiguitate, care ar fi trebuit de mult eliminată, erve înlăturarea consecințelor ei sterilizante.

● Pașoptiștii ne-au impus în Europa, iar comuniștii ne-au întors în Asia

● M.C. : Să revenim la ideea de model cultural.

● I.N. : Am stărut asupra acestor aspecte fundamentale legate de tradiție, spre a constata că din păcate, ortodoxia nu ne poate ajuta cu nimic în criza nemăpomenită ce traversează azi societatea noastră, care are nevoie de fapt de terapeutică mai urgentă și pe care numai po-

litica ni le poate oferi, ca putere fiind prin firea lucrurilor mai expeditivă.

Îată de ce, cred că modelul cultural-spiritual, indiferent dacă îl căutăm la noi sau aiurea, se cere a fi de natură politică. Mai ales că, din fericire, în ce privește cultura națională, noi avem deja, în secolul trecut, o tradiție politică remarcabilă, chiar pe linia democrației europene

dinastie de tradiție europeană. In ce măsură a contribuit dinastia de Hohenzollern-Sigmaringen la integrarea României în Europa, este o întrebare de care depinde nu numai instituirea unui model, ci și re-actualizarea și chiar restaurarea unui regim care a realizat două momente extraordinare în istoria românilor : independența totală și unirea totală – ambele

Sibiu, 1944. (De la stînga la dreapta ; rîndul de sus) : St. Aug. Doiuaș, Deliu Petriu, Al. Cucu, Viorela Guy Marica, Ovidiu Cotrus, Lia Jacquier, I. D. Sôrbu, Ilic Balea, Radu Enescu ; (rîndul de jos) : Cornel Regman, Eugen Todoran, Henri Jacquier, I. Negoïtescu, Radu Stanca.

spre care vrem să ne îndreptăm îarși, după lunga noaptea comunistă. **Generația pașoptiștă**, pe care critica literară a tot cercetat-o de la Călinescu încocoace, cu mai mare adecvare decît urmașii din primul veac de după apariția ei, asteaptă să fie și politic restaurată în drepturi, pornind de astă dată de la istoria civilizației române moderne de Eugen Lovinescu, una din operele de temelie ale culturii noastre. Dacă ideologia acestei generații se află la baza liberalismului român, ce a instaurat monarhia constituțională sub regimul cărela a stat România, cu o scurtă întrerupere, pină la înscăunarea comuniștilor de către ocupația sovietică, înseamnă că ea trebuie neapărat reactualizată, ca model, deoarece, după cum bine ar fi să știm eu toții, printr-înșă s-a făcut saltul uriaș și decisiv al trecerii românilor din Asia în Europa. Pașoptiștii ne-au împins în Europa, iar comuniștii ne-au întors în Asia. Prin formele statale promovate de ideologia pașoptiștă s-a dezvoltat la noi, timp de un secol, de la 1848 la 1948, o mentalitate occidentală ; grav alterată apoi de jumătatea de veac comunistă, căci noi nu avem altă de adînci rădăcini europene ca ungurii, ceții, polonezii. Un model, deci.

● M.C. : Vorbim-mi de modelul monarhiei constituționale.

● I.N. : Tot pașoptiștii, cum îi-am spus, au fost cei care au prevăzut, ca împilnire a democrației liberale de tip occidental, și monarhia constituțională sub o

în spiritul și în cadrul occidental. Desigur, democrația română de pină la 1948 a cunoscut numeroase și grave defecte, dar a reprezentat totuși cea mai fericită epocă din întreaga noastră istorie. Astfel că aprofundata cunoaștere a cauzelor acestei fericiri, atît cit a fost, poate institui un model.

● Dacă noi, românii, ne-am iubi cu adevărat tendințele integratoare, benefice

Sub regele Carol I – care mie îmi apare drept cea mai mare figură a istoriei românilor – s-au pus, solide, bazele culturii noastre moderne, iar în perioada dintre cele două războaie, cultura română a început să devină sincronică cu cea europeană, ca parte integrantă a ei. **Libertățile creatoare** de care s-au bucurat românii în această perioadă trebuie neapărat să se institue ca un model politic. Pentru că problemele acute ale României de azi se pun politice, și modelele, la rîndul lor, trebuie să fie politice. Dacă noi, românii, ne-am iubi cu adevărat tradițiile integratoare, benefice, ar fi trebuit ca îndată după revoluție să reintroducem constituția democratică de dinainte de dictaturile începute în 1938, pină la elaborarea alteia, mai moderne. Ce ușor s-ar fi

putut evita haosul de azi ! Dar pentru aceasta România ar fi trebuit să dispună de oameni politici luminați care să se dedice în primul rînd intereselor reale ale țării.

● Nae Ionescu este de o inactualitate desăvîrșită

● M.C. : Să ne întoarcem la posibilele personalități-model din cultura românească. Aici, în Germania, am tot discutat în contradicții cu destui intelectuali din emigrație asupra „model” (sau momentului) Nae Ionescu, pe care au lansat-o în primăvara aceasta citeva reviste culturale din țară. Este Nae Ionescu un model actualizabil ?

● I.N. : În nici un caz și sub nici o formă, Nae Ionescu este de o inactualitate desăvîrșită. Ca filosof a fost nul ; chiar dacă nu l se poate contesta meritul de a fi contribuit pe plan intelectual – n-aș spune spiritual – ca profesor de filosofie la activarea minții strălucitoare lui elaci : Mircea Eliade, Emil Cioran, Noica sau Mihail M. Sebastian. Din punct de vedere politic – e totemul ce ne frămîntă pe noi azi – Nae Ionescu se înscrie printre cei mai mari dusmani ai democrației liberale : cel mai mare, de la Eminescu încocoace.

Eminescu rămîne însă pentru noi, prin geniul său politic, un model spiritual, chiar dacă ne simțim complet străini de ideologia lui politică retrogradă, cu urmări atît de nefaste în societatea românească, sesizabile, din nefericire, pină astăzi. Cu cît trece timpul, oricît ar continua să strălucească pentru noi operele elevilor săi, Nae Ionescu e merit să dispară din memoria națiunii. Nu se poate însă nega prozei politice eminesciene, oricît de inactuală ar fi ea după falimentul îngrozitor al naționalismului comunist al lui Ceaușescu, o vie, încă, magie romantică, păstrată pentru uzul nostru, al estelilor, dar nu de recomandat în agora și în școli. Mult mai importantă, deocamdată, decît studierea lui Nae Ionescu este cunoașterea gândirii politice a bărbaților cu rol de seamă în democrația noastră din perioada interbelică.

● M.C. : Pentru că nici eu nu știu prea multe despre acești oameni politici interbelici, v-aș întreba (tot despre o figură mai așezată în timp de noi : cum ar fi reacționat Noica la noua situație politică de azi ?

● I.N. : „Filosoful de la Păltinig”, care cocheta cu puterea cauzată (ne-a sugerat ceva în acest sens despre dînsul și prietenul său Emil Cioran, într-o intervenție publică), denigrator al Occidentului actual în numele unei preținse spiritualități mai vil pe tărîmurile noastre – cred că s-ar fi văzut, probabil, în complet dezechilibru cu cel mai important elev al său de altădată, Gabriel Liiceanu, cel atît de nobil activ, pe tărîm politic azi. Poziția politică din trecut a lui Noica, cu consecvențele ei contradictorii, ca și semnificația sa filosofică naționalistă, ar fi modelul cel mai potrivit pentru conștientizarea de la „România mare” și alte fituici de accesi teapă. Ce tristă împrejurare, ca ei să-și poată cu justete apropria, dacă ar dori-o, pe cel mai reprezentativ filosof român al epocii noastre !

● Blaga ne poate fi un model spiritual prin admirabila lui toleranță culturală

● M.C. : Dar Blaga – ar putea ei constitui azi, pentru noi, un model ?

● I.N. : Cu toate că Blaga este și autorul „Spațiului mioritic”, una din lucrările sale cele mai contestabile, dar probabil cea mai celebră, el poate să ne fie un model spiritual, prin cosmopolitismul lui intelectual extaziant, prin toleranța lui culturală admirabilă. Ardelean ortodox, el n-a avut nimic de a face vreedată cu sămănătorismul, revendicîndu-se în schimb de la tradițiile europene vast integrante (a suferit, cum știi, influența lui Freud și a lui Spengler, tot atît cit a lui Nietzsche) – pornind poate chiar și inconștient, de la complexul inter-etnic transilvan. Conflictul său cu autoritățile religioase locale vine din aceeași sete de universalitate, de comprehensiune și contemplare dezgrădită. Mi se pare aici vrednic de consemnat faptul că atît Blaga cit și Mircea Eliade, atît de interesați amîndoi de fenomenul religios, unul ca filosof al culturii, altul ca istoric al religiilor, s-au arătat perfect indiferenți față de ortodoxie (tipologia ridicolă a lui Nae Ionescu i-ar scoate asadar dintre români, trecîndu-i în categoria mai joasă de „buni români”). Pentru mine, Lucian Blaga este mintea cea mai profundă produsă de români și totodată cel mai reprezentativ fiu al Transilvaniei ca entitate central-europeană. Îmbibat de gnosticism și inițiat în teologie, eretic marcionist, din societatea gândirii religioase a lui Karl Barth și a lui Dostoevski el are de ce să fie, în afara politicii, un model spiritual.

● M.C. : Haideti să vorbim puțin despre un alt nume mult vehiculat astăzi : ar trebui poate – sau e bine oare – să ne raportăm la istoria noastră actuală prin prisma lui Caragiale ?

● I.N. : Comediile lui Caragiale nu sînt potrivnice democrației ca atare, dar satira lui la adresa partidului liberal de guvernămînt e atît de pătimașă, încît de-

● O tehnică a diviziunii, în amintirea unei fraze a lui Lenin : „Unirea între muncitori, intelectuali și țărânișe poate însemna într-adevăr o mișcare revoluționară ?” ● E ca și cum, brusc, Securitatea n-ar mai lucra în secret și ceea ce se petrecea altădată în închisoare, în birourile securității, se petrece la lumina zilei ● Politica guvernelor și a statelor se poate atenua, dar impactul în opinia publică este dezastroasă ● România Mare, anunțată în emisiunea de actualități a TVR, ca o viitoare „revistă independentă” ● Eugen Barbu, vechi profesionist al insultei și responsabilitatea scriitorilor, care nu au vrut să facă în nici un mod curățenie în breaslă ● Când spunem comunism sau fascism, trebuie știut că ceaușismul le îmbina pe amândouă ● Întoarceți-vă la Yalta și veți fi salvați ● În Franța nu există chiar atâtea procese de presă, pentru că nu sint reunite la un loc Azi, Libertatea, Dimineața și România Mare ● De unde oroarea intelectualului și scriitorului român față de politic ? ●

O discuție cu MONICA LOVINESCU realizată de GABRIELA ADAMEȘTEANU

■ Timp de 50 de ani Europa a fost împărțită din cauză că exista arma atomică și pentru că există bogați și săraci

● G.A. : Există în acest moment anumite interpretări ale unui regim de cunștințate pentru România, adică se vorbește despre Malta, după Yalta. Noțiune cu o circulație semiclandestină. Yalta nu ne-a fost indeajuns lămurită. La urma urmei, sintem produsul ei, dar nimeni nu ne-a predat lecții la școală și nici cărțile necesare ca s-o înțelegem nu le-am avut la îndemână. Cât despre Malta, cuvântul circula deja ca un fel de simbol trist al situației în care noi, românii ne aflăm acum.

● M.L. : Da. Să luăm mai întâi Yalta. Și în Occident, Yalta este simbolul împărțirii Europei. Au fost însă, specialiști (între alții și Raymond Aron), care au luat documentele Yaltiei, le-au studiat și au arătat că n-a existat împărțirea Europei la Yalta. Este un fapt istoric cert.

● G.A. : Hirtiuța aceea pe care s-ar fi desenat...

● M.L. : Nu. Hirtiuța este anterioară Yaltiei. La Yalta toate documentele vorbesc despre alegeri libere, desfășurate sub control în toată Europa de Răsărit, începând cu Polonia, pentru care s-a dus marea luptă. Deci, Raymond Aron avea dreptate să spună : „Aplicați Yalta! Întoarceți-vă la Yalta și veți fi salvați”. Nu e mai puțin adevărat că Yalta a devenit un fel de mit al unui fapt existent, adică înaintea Yaltiei a existat o conferință la Teheran unde această problemă a împărțirii unor zone de influență nu însemna „cortina de fier” — dar problema zonelor de influență a fost discutată atunci. Și a existat faimosul petec de hirtie dintre Churchill și Stalin, nu pentru că Churchill ar fi vrut să vindă o parte a Europei, ci pentru că Churchill, neizbutind să-l convingă pe aliatul său, Roosevelt, să facă o debarcare și în Balcani, și-a spus (clic și în disperare de cauză) că trebuie, totuși, să salveze ceva. Și voia (între altele) să salveze Grecia. Și acolo a circulat aceea hirtiuță cu atîta la sută și atîta la sută, care n-a fost în nici un fel consfințită la Yalta. Deci realitatea istorică nu e a unei Yaltie a împărțirii Europei, însă împărțirea Europei, a fost o realitate care a venit din discuții care au precedat Yalta și din stări de fapt (însăntarea armatei sovietice) și care au fost consfințite prin echilibrul atomic : echilibrul prin teroarea atomică. Deci noi putem să ne referim chiar la faptul că, finalmente, dacă Europa a stat

■ S-au văzut tineri luați de păr cu un gest foarte profesional, nemineresc

● Gabriela Adameșteanu : Am avut tristul privilegiu să vedeți scenele eve-

potriva intelectualilor, știți bine, împotriva scriitorilor, nu era dusă pe față : pe față era o armonie teribilă, întâlniri cu cititorii). Dar în felul acesta, e ca și cum, brusc, securitatea n-ar mai lucra în secret : brusc, s-ar deschide larg ușile închisorilor și ceea ce se petrecea altădată în închisoare, în spațiu închis,

fenomen similar cu violența organizată pe străzile Bucureștiului. România Mare, continuatoarea SĂPTĂMINII, am văzut-o prezentată la televizor ca o „revistă independentă”. Iată ceea ce ne mi-aș fi imaginat acum cinci-sase luni.

■ Eugen Florescu a dat de la început lecții de democrație

● M.L. : Bineînțeles, găsesc oribilă ideea că o revistă ca aceasta poate apărea în România. Dar nu mă mir. De fapt, spiritul lui Eugen Barbu, spiritul lui Corneliu Vadim Tudor, spiritul lui Ilie Purcaru, acest lip de spirit exista mai devreme, domina la un organ al partidului care s-a prezentat la alegeri și a ajuns învingător — al F.S.N.-ului : adică la Azi, la Libertatea, la Dimineața, mai ușor la Adevărul. Toate continuind campania de denigrări. Este evident că Eugen Barbu are o mare vechime și un mare profesionalism în insultă, dar, din moment ce de la început Eugen Florescu a dat lecții de democrație intelectualilor români, nu e vina numai a puterii. Aici cred oricum că este angajată și responsabilitatea scriitorilor români, care n-au vrut să facă în nici un fel de curățenie în breaslă. Și cînd

alimentelor din lume pe care în schimb majoritatea țării nu le-a putut imagina decât după unele relatări din presă...

● Monica Lovinescu : Da, teribile imagini, care i-a dus pe comentatori cu gîndul la cămășile negre mussoliniene, la instalarea nazistilor, la „Noaptea de Cristal”, la incendierea Reichstag-ului — acestea la propoz de provocările care au „justificat” intervenția minerilor. Termenii acestia se aflau în toate comentariile jurnaliștilor, iar imaginile erau de ne suportat. Imagini de violență necontrolată a străzii se pot vedea pe toate ecranele de televiziune din lume, dar aici era o violență organizată, luînd aspectul unei vînători : se vîneau oameni, se vîneau copii, se vîneau femei. Era ceva absolut in suportabil, chiar pentru spectatori obișnuți să vadă pe ecranele lor toate violentele. Se vedeau minerii ca o masă compactă, amenințătoare, cu niște arme contondente, se vedeau în multime oameni care aplaudau, se vedeau delatiunea în acțiune, miini care indicau cite un tînăr, cite o femeie. S-au văzut tineri luați de păr, cu capul dat pe spate, cu un gest foarte profesional, nemineresc. Se vedeau cite o victimă inconștientă și dispărînd sub lovituri. Toate lucrurile acestea s-au văzut. Sint scene absolut de nedescris. Este evident acum că și Tirgu-Mureșul intra într-un scenariu...

● G.A. : O tehnică a diviziunii...

● M.L. : O tehnică a diviziunii, veche cit comunismul, pentru că totdeauna au fost aștia) muncitorii împotriva intelectualilor, în amintirea unei fraze a lui Lenin : „unirea dintre muncitorii, intelectuali și țărânișe poate însemna într-adevăr o mișcare revoluționară”. Pînă în zilele noastre, comunistii au rămas cu această idee a diviziunii unei clase împotriva alteia : la un moment dat, muncitorii împotriva țărânișilor și merou muncitorii împotriva celor „care poartă pâlării” — termenul în Rusia era chiar consacrat. Inșă, cred că niciodată lucrurile n-au fost făcute atît de pe față ca acum, la București. Se făceau înainte prin campanii insidioase (campania im-

sau în birourile tactice ale securității se petrece, s-a petrecut) la lumina zilei.

● G.A. : Si imaginea României (într-o evidentă eclipsă cu citeva luni înainte), s-a mai schimbat o dată.

■ Ideea unui singur mort ridica Praga în picioare

● M.L. : În asemenea condiții este normal ca imaginea României, din deteriorată cum era, să devină, eu așa spune evasi-catastrofală. Și aici nu trebuie ținut seama numai de reacțiile guvernelor, (reacțiile guvernelor au fost în general violente, în afară de cel al lui Mitterrand, care și-a acordat mai departe, totuși, încrederea în democrația românească). Guvernele și statele au politica lor, care se poate atenua. Eu vorbesc însă de impactul mass-media și de impactul în opinia publică. Impactul acesta este dezastroasă. Și această imagine e cu atît mai catastrofală, cu cit țările vecine oferă imaginea inversă. Gîndii-vă la două exemple de la Praga. Primul : ideea unui singur mort ridica toată Praga în picioare — urmează manifestația extraordinară a tinerilor din toamnă, și toți tinerii sint susținuți de adulți. A doua : „golani” noștri fac emul și o primă manifestație de „golani” se face la Praga. În prima zi a acestei manifestații de „golani” cine se duce să le vorbească și totul se termină ? Havel în persoană. Simplu, venit ca un cetățean, dialoghează cu el. Avem înțelegerea noi Cehoslovacia, care evoluează cum evoluează, avem Ungaria care evoluează cum evoluează, nu mai vorbim de Polonia care a evoluat de zece ani de zile, iar la noi se oferă un spectacol comunisto-fascist de cea mai pură speță și de cea mai oribilă sălbăticie. Cum vreți ca acest impact să nu fie catastrofic, mai ales în măsura în care există elemente de comparație ?

● G.A. : M-am gîndit dacă reapariția ROMÂNIEI MARI nu a însemnat un

vorbesc de curățenie, nu mă gîndesc la epurări politice, la închisori, nu. Mă gîndesc la un oprobiu moral, dar exprimat sistematic. Și mai ales la Adunarea Scriitorilor. Dar din moment ce însăși breasla n-a pus în chestiune trecutul anumitor membri ai breslei, de ce să nu apară România Mare, cu Corneliu Vadim Tudor și cu Eugen Barbu ? Apărea Ilie Purcaru, sint campanii de presă care au fost duse în Azi, cu totul comparabile — campania dusă împotriva Doinei Cornea este o subjecție. Atunci de ce ne mirăm ? Totul face parte dintr-un ansamblu. Nu știu dacă apariția României Mari face parte dintr-o politică coerentă sau nu, dar oricum face parte din această harababură fascistă care planează peste tot în România și prin care Ceaușescu se răzbuună. Pentru că la urma urmei, cînd spunem comunism sau fascism, trebuie știut că ceaușismul le îmbina pe amândouă. La urma-urmei, sub Ceaușescu a apărut editorialul antisemit al lui Corneliu Vadim Tudor. De ce ne mirăm ? Continuăm (din acest punct de vedere), ceaușismul.

50 de ani în această situație de împărțire, e din pricină că amîndouă taberele posedau o armă capabilă să distrugă lumea. Mai există și explicația indifferenței celor bogați față de cei săraci, a celor care trăiesc bine față de victime etc. — dar acestea sint explicații de psihologie a popoarelor, a politiciii și nu intrăm acum în ele. Explicația majoră este echilibrul prin teroarea atomică în urma unei împărțiri care n-ar fi trebuit să fie ceea ce credeau democrații că va fi : adică o zonă de influență. La Malta s-a lăsat friu liber Europei de Răsărit. Dacă ne putem referi la Yalta ca la un moment de împărțire a Europei (chiar dacă nu acolo s-a împărțit), pentru că a devenit un mit care circula, nu numai la noi, în Răsărit, ci și în Apus, ca la un cîșeu plauzibil, în schimb Malta n-are absolut nici un motiv să fie un astfel de cîșeu. Pentru că, de la orice conferință (chiar cele ale căror referate n-au fost publicate) gazetarii din lumea întreagă tot ajung să etie ce s-a întîmplat. Or n-a

(Continuare în pag. 10)

Cum se raportează intelectualul român la politic

(Urmare din pag. 8)

vine nu numai nedreptăţea ei, prin caracterul ei radical, împingând lucrurile la absurd şi pare a viza astfel însăşi democraţia. Caragiale nu s-a exilat în cele din urmă la Berlin ca să fugă de democraţie, ci ca să scape de cosmarul practicării ei de către români corupţi. În definitiv, în perspectiva de azi considerând faptele, democraţia din epoca lui Carol I a scos la iveală din români un maximum de bine ce-l puteau ei da, după ce trecuseră prin dominaţia fanariotă şi erau şi alături, prin firea lor, atât de frivoli.

Serisoarea pierdută, în receptia ei socială, nu constituie o scoală bună dacă receptivii ei habar n-au de democraţie. Se ştie că Dobrogeanu-Gheea a îndemnat pe Korolenko să publice în traducere pe Caragiale, iar scriitorul rus a refuzat, pe motivul că nu vrea să saboteze democraţia liberală, pe care ruşii tocmai o văzau pentru tara lor.

● **M.C.:** Să revenim în actualitatea imediată, la nepos de Caragiale. Vi se pare că s-a modificat radical, după revoluţie,

lectual de mare, precum Andrei Pleşu, să facă parte din actualul guvern?

● **I.N.:** Prin toate acţiunile lui contra democraţiei, de când s-a instaurat la putere, adică încă din ianuarie, actualul regim, a cărui emanatie este guvernul de azi, cred că reprezintă o frână şi o primădie în calea progresului moral şi material al poporului nostru. A fi implicat cu cei care instituie această primădie şi această frână mi se pare greu de înţeles şi de iertat. De altminteri, declaraţiile lui Pleşu, ca ministru, altă cet le cunosc într sună în ureche ca ceva absolut străin.

● **Vatra Românească este o organizaţie profund suspectă şi perfect absurdă, o formă ceauşistă de diversionism**

● **M.C.:** O întrebare de strictă actualitate: ce credeţi, de la distanţă privind lucrurile, despre „Vatra Românească”?

Grafică de VIACESLAV BIBICEV

modul în care intelectualul român se raportează la politic?

● **În timpul regimului monarhic constituțional, românii s-au bucurat din plin de libertatea presei**

● **I.N.:** Bineînțeles. Faptul că niștii scriitori, poeți, prozatori sau critici, chiar dintre cei mai estetizanți, au devenit azi admirabili ziariști politici, o dovedește. Pasionați de zăritistică au fost românii în tot timpul regimului monarhic-constituțional, când s-au bucurat din plin de libertatea presei. De aici nu mai rămâne decât un pas spre acțiunea politică directă, în cadrul partidelor, atât de necesară acum. Trebuie însă și o bună doză de patriotism real, de sacrificiu de sine pentru ca interesul general să devină motorul principal al acestei activități. Sătul nașterea din dictatura comunistă (sub forma ei cea mai abjectă, ceaușistă), în democrația liberală, nu e o faptă obținută. Mai ales când conducătorii țării de după Ceaușescu, tot dușmani ai democrației sunt. Dar vântul istoriei europene bate irezistibil înspre democrație, așa că e de așteptat totuși și la noi să prindă rădăcini democrația adevărată, iar impostorii ei, cu penibila lor „originalitate”, să piară.

● **Nu cred că Uniunea Scriitorilor și-a făcut datoria politică față de țară**

● **M.C.:** Dar cum vi se pare că a reacțional nouă conducere a Uniunii Scriitorilor la evenimentele politice recente din țară?

● **I.N.:** Deși are acum doi președinți activi, ambii poeți reputeți, unul dintr-înși chiar fost disident, nu cred că Uniunea și-a făcut datoria politică față de țară, continuând prea mult ca și în vremea lui Ceaușescu, a se socoti o simplă asociație profesională. Nici Doinag, nici Mircea Dinescu n-ar fi trebuit să lipsească din balconul Universității, adică din rîndurile celor care ne autrespereționează, curate pentru mine. La agresiunea barbară a guvernului împotriva intelectualității române, prin mineri veritabili sau falsi, atitudinea de refuz și revoltă a Uniunii Scriitorilor ar fi trebuit să se concretizeze într-un extraordinar document istoric. În clipa de față, noi românii avem nevoie mai mult de democrație decât de câștigile scriitorilor. Mai mult de atitudine civică a miniștrilor de condei, decât de câștigile lor.

● **M.C.:** Atunci e bine oare ca inte-

● **I.N.:** „Vatra Românească” e o organizație nu numai profund suspectă, dar și perfect absurdă, din moment ce vrea să apere majoritatea de minorități care își revendică pe cale pagnică drepturile, atunci când o Românie democratică are tocmai datoria să respecte și să cultive drepturile minorităților, de orice fel. Nu vad în această organizație decât o formă ceaușistă de diversionism, care nu poate duce decât la destabilizarea socială. A agita problema maghiară atunci când integritatea Ardealului și a granițelor țării nu este amenințată de nimeni, e o faptă imorală, nepatriotică, dăunătoare intereselor României înăuntrul ei și în afară. O invenție, în cazul cel mai bun încețoșare, înșelăgorie și alimentarea unui lim par metode absolut josnice și nedemne. Noi, românii majoritari, trebuie să facem în așa fel ca ungurii să se simtă bine și într-adevăr acasă în mijlocul nostru, în țara noastră comună, pe meleagurile noastre de basină care sunt și meleagurile lor de basină (problema înțeleșii nu are nici o valoare pragmatică, în imediat). Ardealul le aparține nu mai puțin decât nouă, ca singura deosebită numerică. Să respectăm contribuția lor decisivă la istoria și civilizația Ardealului. Să învâșăm de la ei, încercînd să le cunoaștem mai bine cultura, care face parte din cultura maghiară, cu totalitate. Să prețuim prezența lor, să fie ei puncta noastră spre Ungaria vecină și cu această spre Europa centrală, din care ei fac integral parte.

● **M.C.:** Să ajungem la un final provizoriu al discuției noastre. Ce credeți, vor avea oare intelectualii români din exil în continuare un rol activ în ceea ce se întâmplă și se va mai întâmpla în țară?

● **I.N.:** Din păcate, da. La începutul lui ianuarie, socoteam că e cazul să-mi închei exilul și să mă întorc în România. Treptat însă m-am convins că pot fi mai de folos compatrioților mei din țară, de pe tărîmul exilului. Uneori lucrurile se judecă mai bine de la distanță. Mai ales în această perioadă, în care România nu dispune de guvernanti care s-o poată scoate din haos. Colaborarea dintre intelectualii de acasă și cei din exil mai poate încă da roade, prin confruntarea mentalităților — alina timp ci scopurile noastre sunt comune și anume, risipirea negurilor care mai stăpînesc meleagurile românoști și năgulita sinoară de a învinge însosul Bineînțeles, ceea ce este mai important se întâmplă în țară, prin acțiunea celor din țară. Poate însă că eu, de aici, văd și pot aprecia mai bine, în lumina razei dinăuntru României, factorii creativi, garanți ai viitorului mai senin, strălucirii lor impresionantă străbătînd indolențiu și ceea. Mai dramatic decât la vecinii noștri, se naște la noi oasă, prin virtuțile neînfrînte ale inteligenței, o lume.

MALTA — YALTA

(Urmare din pag. 9)

existat nici urma unei informații după care, în Malta, s-ar fi discutat, nu mai vorbesc de o împărțire a Europei, dar nici măcar problema Europei. Cel mult, s-a constatat că s-a lăsat triu liber Europei de Răsărit. Alina tot. Am impresia că Malta circula la noi ca scuză pentru irresponsabilitatea noastră: adică „nu noi sîntem de vină pentru ceea ce ni se întâmplă ei, din nou, străinii”. Mi se pare de o gravitate esențială.

■ **Ar fi cea mai proastă terapie să dăm vina unui pe alții**

● **M.L.:** Când vedem în ce stadiu am ieșit din acest totalitarism, agravat la noi și prin Ceaușescu (dar nu e numai Ceaușescu), trebuie să spun că actuala manifestare de ură din România ne lasă gînditori. S-ar părea că din această experiență teribilă noi am ieșit cel mai nevrotizat, că exemplarele de „om nou” circula printre noi, și ar fi cea mai proastă terapie să dăm iar vina pe „alții”. Numai pentru o rimă: Malta-Yalta. Ce-a mai rămas din societatea românească nu arată că nimeni (cu excepțiile de cvintă) nu mai vrea să-și ia nici o răspundere. Deci de vină cine sînt? Malta! Occidentalii! Răștrii! Ungurii! Rușii! Numai noi sîntem nevinovați!

● **G.A.:** Sub pancarta libertății presei s-a încercat (și în parte poate s-a reușit) compromiterea valorilor intelectuale și morale ale țării. Mi se pare un pas înainte, față de epoca anterioară, cînd te aștepta doar înșelăcie.

● **M.L.:** Insuși publică era rezervată atunci exilaților. Eu, care am avut campanii întregi duse împotriva mea, știu cum se simțea despre acest subiect. Au mai fost și alte cazuri, limitate (de pildă, Ilieana Vancea a avut parte de o execuție cruțată în Luceafărul).

● **G.A.:** Dar nu avea caracterul acestor. I-au nemi aproape mecanic: în fiecare zi lei ziarul ea să vezi cui i-a venit rîndul să fie insultat. Cum arată de fapt o presă liberă într-o țară democratică?

● **M.L.:** Să luăm presa franceză. Libertatea presei este totală, cu câteva îngrădiri juridice. Adică atunci cînd sînt atacuri injurioase la persoană, mergi în fața tribunalului.

● **G.A.:** Ce este considerat insultă? De pildă, atunci cînd îți se face fișa de cadru a părinților, cum procedează ziarul AZI?

● **M.L.:** Total! Pot să spun că aproape tot ce publică ziarul AZI (ca să nu mai vorbesc despre România Mare, care este toată o insultă), deci ca să nu e Kagere spun că AZI ar trebui să aibă aproape pentru fiecare articol un proceș, iar România Mare aproape pentru fiecare frază. Așa că în Franța există mereu procese, dar nu chiar sînt, pentru că aici nu există reunio în un loc, AZI, Libertatea și România Mare. Există două-trei ziare de scandal, în rest presa este responsabilă. Toți ziarocul bucureștine enumerate ar fi de neînchipuiți în Le Monde, Le Figaro, Liberation ori Le Quotidien de Paris. Și nu vreau să

Grafică de MIHAI IGNAT

fac un tablou idilic al presei într-o democrație, pentru că este evident că și libertatea își are rătăcirile ei. Deci cred că și în România, singura terapie posibilă ar trebui să fie procesele de presă. Ar mai exista una, dar pentru asta ar trebui să regimul politic actual să nu întină în propriile sale organe de presă un astfel de limbaj și astfel de insulte. Pentru că, să nu ne înșelăm: nu este insulta celui care are chef să injurie, ci este vorba despre campanii organizate.

● **O stupiditate fără nume**

● **G.A.:** După eșecul opoziției în alegeri, nu eșec, scriitor, mi-a spus că sîntem în parte responsabili de ei, pentru că, neîntînd în partide, nu le-am acordat o credibilitate mai mare. Eu însă înteleg foarte bine rezerva aceasta, după experiența noastră cu partidul comunist. Nu știu dacă ea trebuie judecată cu înțînă arogantă a lui Michel Castex, atunci cînd vorbește despre experiența politică a românilor și despre colaborarea lor cu

securitatea. Sînt, în această privință, mari diferențe de făcut...

● **M.L.:** În ce și spus acum, ai atina mai multe puncte. Să începem cu tonul persiflor, foarte iritant, al lui Michel Castex. Și pe mine m-a iritat, dar el are o explicație dublă: e un ton foarte parizian, care aici nu jensează pe nimeni: apoi, deziluzia lui a fost pe măsură marilor deziluzii lirice care l-a cuprins pe toți francezii și pe toți corespondenții de presă în momentul revoluției. Apoi, judecățile lui (pentru că își ia totuși câteva precauții, spune că revolta din stradă totuși a existat, se scuză față de tinerii) punerea în acuzare a pasivității ori a colaborării românești pare foarte justificată acum, după apariția cărții. În ceea ce privește al doilea punct pe care l-ai atins: este o stupiditate fără nume ca faptul de a fi fost membru de partid să reprezinte o culpă. Au existat membri de partid mult mai curajoși decît omul care n-a fost în partid, după cum au fost oameni care au renunțat la multe, pentru a nu fi membri de partid. Cred că lucrul acesta este mult de discutat, și chiar la nivelul nomenclaturii se impune excepții. Nu se poate reconstrui o societate pe o astfel de culpă. Cît despre psihanaliza noastră colectivă, ca popor, ne rămîne să avem curajul s-o facem, dar fără a cădea în excesul lui Castex, sau în excesul învete: adică noi nu putem să fim nereșonabili și victime pure (cum vrem să devenim prin Malta/Yalta) dar nici nu putem să cădem în extrema cealaltă, adică să facem din noi toți niște călai. Evident că n-au fost călai, evident că au fost victime. Dar este vorba și de o complicitate latentă, și cît timp nu ne vom pune întrebările pînă în străfunduri, cred că viadecerea nu va veni. Dar nu sîntem încă la ora vindecării. Sîntem la ora la care trebuie să pansăm niște răni, fără a spune minciuni mai departe. Cît sîntem victime pure, au arătat întîmplările evocate la începutul discuției noastre. S-a spus de pildă că mineri nu au fost mineri, ci membri ai securității, și într-adevăr, gazetarii au văzut mineri cu mîini albe și dați cu funingine pe față, au văzut mineri într-un imobil și înjind în uniforme militare. Este evident că expediția minieră a fost încadrată, organizată cu zile înainte, nu fost duși cu liste și adrese, citeodată și fotografii, către opozanți. Este evident că totul a fost organizat de putere și de securitatea care li încadra pe mineri. Dar nu cred că erau numai securiști, și nu cred că femeile care li aplaudau pe mineri. Io dădeau fiori și citeodată li imbrășișau, aparțineau în mod necesar securității. Acum ajungem la constatarea ezitării intelectualilor de a intra în partide. Este evident că o democrație fără partide este o iluzie și am văcut unele ducă o democrație originală. Dar partidele noastre istorice aveau bielele de ale nașnă de s fi avut, după 45 de ani mulți membri morți în Gulagul românesc, geitallii în exil; de aceea intelectualii au fost retinuti față de ceea ce li se părea e-ar fi înafomele trecutului — amamii băirii, uzati sau venii din străinătate. Eșecul partidelor politice nu li se datorază numai lor, ci și celor care n-au vrut în acel un fel să participe. Dar să nu uităm că intelectualii (ca și studenții) au avut

o față pur elică. Nu numai că n-au vrut să intre în partidele istorice, dar n-au vrut nici măcar să facă politică. De unde orocrea aceasta a intelectualității și a scriitorului român față de noțiunea de politică? Presupun că este în primul rînd o reacție față de tot ceea ce a însemnat noțiunea de politică timp de 45 de ani: geneflexione la curte, imobilism, oșificare, colaborare cu poliția, cu securitatea. Dar de fapt, ceea ce nu era politiceal, acesta era lipsa de politică. Politice vine de la cetate, deci este făcut pentru cetate. Presupun și un alt motiv pentru care intelectualii români sînt aiți de opesi politiceal: grila ceșugălescă. Imittli să spun că sînt o mare admirațoare a lui Caragiale, dar nu mi se pare utilă grila pe care noi o punem peste orice fenomen politic. Pe Caragiale noi trebuie să-l redăm libertății; dară li menținem în viața curentă, relativizăm totul și ajungem la blăștie, dar cred că discuția nu este de actualitate. În măsura în care ceea ce s-a petrecut în lunio în România a depășit orecerea pînă în atare grad, încăi referirile la Caragiale s-au opri.

Paris, 3 Iul. 1990

FELDIOARA

Istorie mai veche și mai nouă

Printre cei care trec astăzi pe la marginea Feldioarei, pe șosea sau pe calea ferată, lăsându-și furată privirea de muntii care se desăvășează de muntii orizontului și de silurile construcțiilor Brașovului, doar foarte puțini știu că aici s-a aflat cindva capitala Tării Birsei și chiar centrul unui teritoriu uriaș de la curbura Carpaților, extins pe ambele laturi ale muntelui, într-o vreme, în care orașul de la poalele Timpei nu era decît o modestă așezare rurală.

Numele Feldioarei vine de la Földvár care înseamnă cetatea de pămînt, monument preistoric conservat în capătul terasei deasupra vărsării în Olia a Vălcănețului cu apele azale criminale de poluare dîruindu-și un nume „contribuții” uzinelor de la Codlea, ceea ce face de aici în aval rîul cîntec de Geo Bogza să devină o adevărată cloacă. Cetatea s-a păstrat sub forma unui sant de apărare urias, cu traseu semicircular. Cu toată lățimea lui de 40 m și adîncimea de aproape 20 m, în curia locală ce a permis transformarea sa în groapă de gunoară, riscă să-i provoace dispariția. În germană, localitatea se numește Marienberg, adică cetatea Sfintei Maria — „villa Sanctae Mariae” într-un document vechi de 750 de ani — evocînd Földvár care a fost patrioana ordinului cruciat al cavalerilor teutoni, șezut și instalat aici în anul 1211. Feldioara noastră de pe malul Oltului este prin urmare scria bună și mai veche a Malbork-ului polonez, unde se mai păstrează și sînt puși în valoare (de către polonezi) construcțiile impresionate ale

Marienburg-ului ridicat după 1240 de aceiași cavaleri teutoni în vecinătatea Bălțicilor.

Orașele profesionale m-au făcut ca de-a lungul anilor să privească cu interes sporit ruinele ce se mai păstrează pe teritoriul fostei cetăți de pămînt, dominate de zidurile masive ale uneia dintre cele mai mari și mai controversate biserici românești din Transilvania. De cînd studiile profesorului Șerban Papacostea relative la începuturile statelor medievale românești au pus într-o lumină nouă episodul prezenței cavalerilor teutoni în anul 1211—1225 în Taria Birsei, atracția sîmțită pentru aceste vestigii a crescut considerabil. Departe de a fi un episod oneros de istorie locală, prezenta cruciatilor la Feldioara apare ca semnificație de istorie general europeană de la începuturile secolului al XIII-lea, deoarece instalarea lor în sud-estul Transilvaniei a făcut parte dintr-o înfățișare mai largă de evenimentele cruciadei a IV-a și crearea în 1204 a Imperiului latin de la Constantinopol. Campania militară purtată împotriva latinelor în anul următor de țărutul român-bulgar al Asăneștilor cu ajutorul cuman venit din Cîmpia munteană, inițiativa pazei de instalare în zona acestui front anti-latin a unei forte militare capabile să slăbească prestașia exercitată asupra statelor catolice întemeiate la începutul secolului al XIII-lea în răsăritul Europei. La Feldioara s-a făcut în acel an politică europeană, la fel de gravă în consecință ca și în alte locuri mai privilegiate ale continentului!

Dar cam de 15 ani, trecerea

prin Feldioara a fost însoțită de sentimente noi și contradictorii. Undeva în dreapta șoselei, pe pantele împădurite care atîng pînă la poalele muntelui Persant, s-a înălțat un obiectiv înconjurat de mister și de garduri de sîrmă ghimpată, păzit de băieți cu uniforme verzi și legat de lumea exterioară printr-o șosea asfaltată și o cale ferată acoperită ouștă. Localnicii vorbeau despre ei doar cu jumătate de gură, dar informații sporadice culese în timpul călătoriei și mai ales în nordul Moldovei, toate eu destinația Feldioara, definesc uzina din pădure drept centru al unei activități industriale cu totul speciale despre care mai demult nu s-a vorbit deloc și despre care nici astăzi nu se vorbește pe măsura setei noastre de a ști ce se întîmplă în țara aceasta. Odată cu apariția acestui nou component al peisajului Tării Birsei, ansamblul armonios crescut organic de-a lungul secolelor al Feldioarei s-a distorsionat prin dărîmarea unor întregi cartiere de case bătrînesti cu grădini și ocărituri, înlocuite de blocuri informe alcătuite din prefabricate. Aspectele dramatice ale „enocii de aur” împreună cu senzația de pericol incontenabil provocată de Uzina „R”, s-au instalat pentru vreme îndelungată asupra locurilor și a oamenilor.

La începutul verii, cînd m-am decis să încerc explorarea sitului istoric de la Feldioara, cu intenția concertării trecutului românesc la istoria europeană de la începutul secolului al XIII-lea am ezitat între dorința de a progresa în reconstituirea teama de a mă vîri, împreună cu colaboratorii mei, într-o „gură a lupului”. Istoriile necontrolabile ale pescărilor brașoveni despre pești cu forme și culori stranii capturate în bălțile de pe marginea Oltului, mai jos de uzină, ca și zvonurile persistente care circula în zonă fără a face parte din subiectele preferate ale localnicilor am impresiuni într-un fel sau altul în activitatea uzinei, mi-au dăruit mult entuziasm, fără a mă împiedica să rămîn la Feldioara pe durata verii. Mi-am concentrat totuși preocupările nu numai asupra vestigiilor din „cetatea de pămînt” durată în urmă cu milenii, ci și asupra condițiilor actuale ale locului. Dialogul dintre trecut și prezent are în acest caz semnificația responsabilității față de semenii și mai ales față de generațiile viitoare care cresc și la Feldioara. ■

RADU POFA

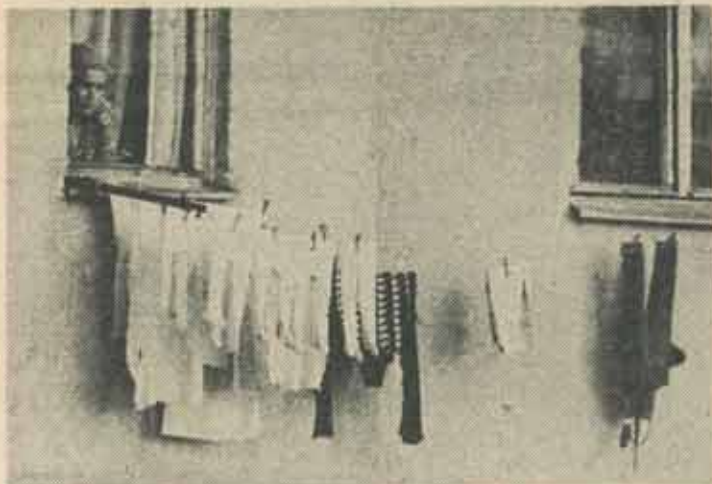
Fotografii de OVIDIU BOGDAN

Zona „R”

Lîngă Feldioara funcționează din 1972 o uzină de prelucrare (concentrare) a minerului de uraniu. Singura din țară. Era subordonată M.I.U-lui. Nu se vorbea despre ea decît „învăluit”. Nu se vedea nimic de pe drum. Camuflaj perfect. Oamenii însă lucrau acolo! Autobuzele li dăceau și aduceau cu regularitate. Urmitele două propoziții sînt valabile și la timpul prezent. Misterul s-a mai dispersat dar cunoștințele noastre (ale majorității) sînt insuficiente pentru a aprecia fenomenul. Instinctiv, am putea crede că energia atomică este prea periculoasă cînd instalările, în general, în industria română sînt învechite, cîmpite... Dar dl. director Bobe ne convinge că „nu există energie mai curată decît cea nucleară și viitorul României nu se poate concepe fără centrale atomice”. Ne mai spune că totul este verificat cu strictețe. Comisiile internaționale (A.I.E.A. în primul rînd) au constatat-o direct. Radiațiile în uzină sînt sub norma admisă profesional. Uzina ocupă 30 ha, zona de protecție 300 ha... Secții, bazine de decantare, păduri și totul înconjurat de sîrmă ghimpată. Să nu lître animalele să pască. Apa deversată în Olia este epurată pînă la calitatea apei potabile, pH-ul ei corectează aciditatea rîului gata poluat de Zărnesti, Codlea. În personalul uzinei nu s-au înregistrat îmbolnăvirii de cancer, morți. Doar unii oameni au fost mutați din secții cu expunere mare (dar în limite admise) în altele cu radioactivitate mai mică. Efectul radiațiilor este însă unul cumulativ și poate 15 ani sînt încă insuficienți pentru concluzii pesimiste. Deocamdată salariile mari și pensiunile după 15 ani de muncă sînt tentante. Zvonurile circulă pe la cozile din Brașov în legătură cu nocivitatea îmbolnăvirii dar fără intervenția este încă situația medicilor din uzină. Cabinetul medical propriu uzinei își schimbă cam des specialiștii. Penultimul, după observații sistematice computerizate s-a transferat la penitenciarul Cod-

lea. L-am cîntat. Nu vrea să dea detalii. Este dezamăgit de reportajul din „Gazeta de Transilvania” unde singurul interviu este dl. director Bobe. E adevărat, în prezentarea d-lui Bobe (am constatat) situația nu are nici un cusur. Hemoglobina, urina și radioscopiile lucrătorilor sînt în cea mai puțin cît regulă. Fiabilitatea sistemelor de protecție nu se poate pune la îndoială. Dl. director Bobe doareste chiar o extindere a întreprinderii și proiectează înființarea unei fabrici pentru obținerea combustibilului nuclear (produs în prezent la Pileștii). Ca exemplu de sănătate se dă pe sine. Si-a petrecut cei 18 ani de la înființarea obiectivului în mare parte în uzină. Dar dinăsat pare să dețină monopolul informațiilor. La prima încercare de a intra în incinta întreprinderii un subofiter în kaki mi-a barat drumul, glăsînd: „Nu dau nici o relație, întrebăți-l pe dl. director Bobe”. La sfîrșitul lucrătorilor din întreprindere mi s-a vorbit exclusiv despre viața din afara întreprinderii (mizeria locuințelor din Feldioara și efortul sistemic de îmbunătățire a acesteia). „Despre condițiile de muncă v-a spus dl. director Bobe tot”. Sigur, la nivelul de cunoaștere a problemei, în noi, se pot comite gafе. Dar și o reclamă prea bine pusă la punct îți dă de gîndit. Somolența lucrătorilor (și nu numai a lor) impresionează neplăcut. Dacă privim față de calitate a medaliei centrale atomo-electrice de la Cernavodă cu cele două reactoare de cîte 300 MW, ar furniza jumătate din energia electrică produsă în România azi. O soluție foarte bună în contextul crizei din Golf în situația energiei tradiționale epuizabile s.a.m.d. Deocamdată privind spre uzină ne putem consola doar cu ideea că amplasamentele Securității beneficiau de ceva mai multe fonduri și atenție în construcție. Poate uzina „R” nu este un pericol. Depinde cum (și cît de doct) privești problema. ■

MARINA MEZEI

Emigrare, blocuri și distanțe

Ținără, sărac, moldovean, fără calificare; n-ai ce pierde și pleci spre Brașov. Iar dacă în Brașov e greu de penetrat, te oprești la porțile orașului: Uzina „R” din Feldioara caută forță de muncă. 7—8000 de lei pe lună, program de 6 ore, pensioană după numai 15 ani. Aici se prelucurează minerul de uraniu, dar primești asigurări din toate direcțiile: „nu-i nici o problemă”. Faptul că localnicii preferă alte activități e pus pe seama conservatorismului ardelen. În plus, primești și o locuință. La bloc, în noul cartier, care, în definiție, seamănă atît de mult cu periferiile marilor orașe. În aparență, toate problemele sînt rezolvate.

Pentru cel în trecere prin Feldioara, contrastul este izbitor. Pe de-o parte satul tradițional ardelenesc, cu gospodării cochete și o civilizație venind dintr-un început de secol XIII, iar la polul opus, ghetto-ul. Mormane de gunoaie printre care alegăreștii copii murdari străjuiesc ceea ce ar trebui să fie un bloc p+4. Subsolul este acoperit sub un lichid uşor viscos. Creionul nu poate reda mirosul. Cu ani în urmă s-au înfundat conductele și s-a recurs la soluția cea mai simplă: spargerea lor. Este regatul necontestat al întîrșii și sobolanilor. Așculți povești în

care memoria localnicilor este greu pusă la încercare: „Ultima dată cînd am avut apă caldă a fost de revelion, prin șaptezeci și ceva”. „Apa rece nu mai curge la noi de vreo 6—8 luni”. „Căldură? Nu știu. Eu sînt aici doar de 4 ani”. La blocul de garsoniere parterul beneficiază de o inerengătură de țevi ce străpung pereții din loc în loc. Tentativa de asanare s-a oprit aici, cu ani în urmă. Un crimpler de zăgăvăneală e singura mîrturie că au locuit cindva oameni. „Descurcările au sters-o la Brașov”. În locul lor au fost aduși cițiva din indenzirabili marceli oras. Astfel, colonia a căpătat un plus de culoare. Cei rămași au fugit de cosmarul subsolurilor imigrînd pe verticală. Si-au luat, la nevoie, cite ceva din „zestrea” parterului. Practic, tot ce se putea lua.

Rămas peste noapte la căminul de nefamilisti, am dormit îmbrăcat; asternuturile nu păreau să se fi nîluit vreodată cu săpunul. Grupul sanitar (un furnic din care picură apă) nu putea fi folosit decît de la etajul II în jos. Toată noaptea a fost o luptă surdă cu țintarii supradimensionați. „Aici e ca la hotel, venim doar să dormim” — mi se spune. „Ce folos că am bani, dacă trăiesc în halul ăsta”. Responsabilitatea pentru condițiile

subumane din cele 36 de blocuri se împarte pe triplete: ICRAI, Brașov, conducerea uzinei, locatarii. În plus, „ăi de la blocuri” nu se pot integra în comunitate. Acuzele sînt reciproce. Ardelenii au fost împotriva uzinei încă de la primul zvon: „mergeau în Moldova și lipeau afise să venim să ne-angajăm, numai să scape ei”.

Cu multe secole în urmă, sașii îi tolerau pe români doar pentru forța lor de muncă, neacceptîndu-i, însă, ca egali. Românii le-au trebuit cinci secole pentru a „penetra” comunitatea săsească și a obține aceleași drepturi. Povestea este comună mai multor așezări de pe Valea Birsei. Astăzi, istoria pare să se repete (pe alte coordonate, firește) dese sașii pleacă într-un ritm incredibil (o altă mare problemă). În casele sașilor s-au mutat români care au preluat fără mari eforturi treburile gospodăriilor. Rolurile s-au schimbat. Viața se mișcă mult mai repede, dar distanța se calculează în unități de măsură mai puțin comune: care-l drumul, în limo, ce desparte pereții de beton străjuții de gunoaie de curtea plină de flori în care se odihnește un tractor austriac nou-nouț? ■

OVIDIU BOGDAN

Reformă și contrareformă

IHOR LEMNIU

Reforma economică, adică trecerea clădirilor de fabrică, mașinilor și pământului din mâinile unei birocrății cu mintea paralizată de spaime — spaima șefului suprem, spaima șefilor mai mici, spaima subalternilor, spaima portarului, spaima securității — în mâinile unor oameni întreprinzători, adică harnici, eue-zători, adică gata să-și asume riscuri, să joace, capabili să aprecieze corect valorile și oportunitățile, nu este o problemă de opțiune politică. Indiferent de părerea mea despre guvern, despre un F.S.N. care zice azi așa, mâine așa, care cheamă „mine-rii” înarmat cu răngi să facă „educație” (17) bucureștenilor, care continuă să afirme, prin mulți dintre membrii săi, cit de grea este povara puterii (ca și cum ar fi altă de greu să lei o coală de hirtie și să-ți prezinți demisia), eu sunt de partea reformei, împreună cu toți cei în stare să aprecieze momentul economic și politic național și internațional. Gândirea noastră, căci sistemii mulți, nu este și nu va fi identică cu a guvernului, dar se va mișca în aceeași direcție cu ea. Câștii aici domnii prim-ministru și miniștri nu pot face promisiuni azi de care să nu se tină scama mâine — e un joc agreabil de care vor avea parte în istorie. Contrareforma echivalăză cu o catastrofă produsă de un cutremur de grad maxim.

Dacă este așa, domnii din guvern, și din frontul pe care se sprânză, ar trebui să vadă foarte limpede unde le sînt adversarii. Paradoxal, ei se află în front și în electoratul frontal. Sînt toți cei obișnuiți cu mizeria și înfricoșati de un efort normal de muncă. Sînt sutele de profesori cu grad de profesori universitari de la ca-

tedrele de economie politică și de istorie a doctrinei economice care încă în noiembrie 1989 au scos cărți voluminoase de proslăvire a demenței economice a P.C.R., care și-au aflat zgomotos adevărul la deliranta maculatură produsă de congresul al paisprezecelea, care timp de patru-zeci și cinci de ani, timp de o întreagă viață de om, au distorsionat mintea studenților, umplînd toate posturile economice cu oameni care posedă doar conștientizarea economică ca „legea valorii”. „timp de muncă socialmente necesară”, „plusprodus”, „plusvaloare”, „exploatare”, „sectorul I și sectorul II (respectiv A și B)”, burghezie, proletariat, muncă productivă și muncă neproductivă și dacă su și alte noțiuni, din alte surse, le folosesc în mod impropriu, cu o semantică contaminată de seria de cuvinte instruite mai sus.

Nu știu stînga ce face dreapta. Pe de o parte, noii miniștri din guvern depun eforturi imense pentru conceperea și realizarea reformei, în timp ce alți miniștri sau lideri ai frontului promovează în in-

vătămint și în știință oameni profund deformați care, chiar dacă s-ar ști, nu se pot lepăda de mentalitatea de dușmani ai reformei. Apoi mai este și o chestiune morală: cum va apare în fața studenților din anul II pentru a le demonstra necesitatea reformei și necesitatea asumării dificultăților pe care aceasta le implică dacă cu un an în urmă a proslăvit bolboroseala agramatului și a calificat-o drept „doctrină economică contemporană”, unul dintre ei pierzînd cu desăvîrsire simțul ridicolului, ajungînd să afirme că agramatul a citorit știința economică. La care se adaugă sutele, mii de tone de hirtie, cu opere complete (dar cenzurate!) ale lui Marx și Engels, cu opere alese ale acelorași, cu opere ale lui Lenin (asjiderea cenzurată) și mii de tone de maculatură a unor subdezvoltați mintal: Stalin, Ceausescu, și a unor lideri și „gînditori” autohtoni și prieteni (începînd cu Mao-Tse-Tun și sfîrșînd cu Jivkov și Honecker). Subprodusele, mii de tone de maculatură produsă de „profesorași”, de

„comentatori”, cum își calificau slujile ideologice deținătorii puterii comuniste indoale și ele rafturile bibliotecilor.

Aceștia sînt dușmanii dumneavoastră înverșunați, domnii miniștri promotori ai reformei, nu simplii adversarii politici. Ei vor bloca în continuare, vor frîna prin „ideile” dumneavoastră, iar dumneavoastră li avansați și-i faceți academicienii profesori universitari plini din conferențieri, dați pe mîna lor studenții din primii ani care, evident, nu pot avea o orientare proprie în științele economice și sociale. Lista nu e completă dar trei sferturi din ea, domnii miniștri, sînt colegii dumneavoastră de partid, consilierii dumneavoastră, subalternii dumneavoastră „competenți”, poate mulți fără voie victime ale unui învățămînt autohton, cenzurat și controlat strîns de poliția secretă.

Revista noastră nu este o publicație de specialitate și nu-și poate propune să elaboreze în mod „tehnic” ideile care să ajute substanțial la lupta pentru reformă. Gurile bune spun că niste grupuri de inițiativă pregătesc reviste destinate specialiștilor, reviste bîne intenționate care vor oferi selecții, analize și informații destinate specialiștilor. Noi ne vom mulțumi ca, folosînd un limbaj accesibil, să atragem atenția asupra problemelor de mare amploare și de importanță centrală, să lucrăm, potrivit concepțiilor și mentalităților fiecărui dintre colaboratorii noștri, la stăvîlirea potopului ideologic potrivit reformei.

BURSA ȘI PIATA

IOAN POPA

Necesitatea creării de burse de mărfuri și valori în România n-ar trebui prea mult argumentată. A avea burse înseamnă a avea piață; or, într-o țară care își propune trecerea la o economie de piață, optiunea pentru constituirea de burse s-ar impune de la sine.

Piața bursei — modelul „pur” al concurenței deschise — reprezintă un sistem de concentrare a cererii și ofertei pentru mărfuri și valori, de confruntare directă a cumpărătorilor și vânzătorilor în procesul încheierii de tranzacții. Există mai multe categorii de burse: cele de mărfuri, unde se negociază bunuri omogene din punct de vedere calitativ, care pot fi indicate prin caracteristici generice — bunuri funcționale (la celebra bursă de mărfuri de la Chicago — Chicago Board of Trade — se fac operațiuni cu grâu, porumb, soia, în trei sortimente, pui congelat etc.); piețele bursiere pentru valute, unde coexistă principalele monede utilizate în plățile și plasamentele internaționale de capital; burse de valori, unde se tranzacționează titluri financiare, în speță acțiuni ale marilor firme sau obligațiuni ale statului sau corporațiilor cu înaltă bonitate (cea mai cunoscută este bursa de pe Wall Street, New York Stock Exchange, al cărei indice — Dow Jones — este un „barometru” al vieții economice-financiare pe plan mondial).

Dincolo de deosebiri între ele bursele reprezintă piața prin excelență, cea pe care tranzacțiile se realizează cu cele mai bune condiții: dar este vorba de o piață organizată, rațională, strict prin regulamentul bursei, prin urmare consacrată prin utilizarea și controlul mecanismelor de negocieră, încheiere și executare a contractelor. Se creează astfel condițiile de interacțiune — între un anumit loc și două o precizie riguroasă determinată — a „forțelor pieței”, a mecanismelor de reglare care se nasc din chiar interdependența acțiunilor economice, ceea „mînă invizibilă” de care vorbea Adam Smith și care combină interesele particulare într-un echilibru economic de ansamblu. (Urmărind procesul său intern, el (agentul) economic promovează interesul societății adesea mai eficient decît dacă el înșuși ar intenționa să o facă.)

O importanță aparte au piețele bursiere în condițiile trecerii de la o economie de comandă la o economie economică, adică bazată pe mecanismele pieței. Pentru că tranziția stă sub semnul unui dublu pericol: pe de o parte, posibilitatea ca măsurile de reformă — singulare, neconcertate, amînate — să fie absorbite în mișcarea inertială a vechiului sistem totalitar, stimuluindu-se mai degrabă decît să-și împiedice funcționarea; pe de altă parte, riscul de compromitere a reformei și a ideii de piață, ca urmare a degenerării vieții economice, a dezvoltării nu de piețe libere concurențiale, cu efecte echilibrante în sistemul economic, ci a piețelor de speculă, subterane, monopoliste, cu expansiune cancerigenă.

În fond, în economia noastră au apărut demult și sînt acum în plină afirmare piețele de această natură: avem o bursă, dar o bursă noastră. Lipsa cronică a mărfurilor pe piață și presiunea constantă a cererii (cu atât mai mare cu cit masa monetară excedentă la populație este mai importantă) reprezintă sursele de alimentare a piețelor de speculă pentru bunurile de consum curent, de la țigări străine pînă la chibrituri autohtone; și nu numai a bunurilor de consum ci și a produselor primare și intermediare pentru producție. Intrate și ele — în ciuda repartitilor centralizate — în sistemul pieței subterane. Numai că pe această piață „mînă invizibilă” (mecanismele economice de reglare a raportului cerere-ofertă) este uzurpată tot mai brutal de „mînă ascunsă” a celor care folosesc și manipulează distorsionile din viața economică. Prosperitatea pieței noastre provine tocmai din incapacitatea sistemului de a realiza o confruntare deschisă și liberă între cerere și ofertă, o reflectare realistă a raportului dintre producție și consum. Cu cit dezechilibrul economic stă mai mult (cu cit e mai rău), cu atât profiturile „la negru” sînt mai ridicate (cu atât e mai bine pentru speculanți). Mai mult, bursa noastră funcționează ne principiiu cercului vicios: pe măsură ce se dezvoltă, ea accentuează distorsionile din economie, creîndu-și premise pentru o și mai mare expansiune vilioasă.

O piață subterană s-a format și pentru moneda națională, substituind „săbatic” și extrem de nociv pentru o piață valutară, iar sursa sa nu este greu de identificat. Cu un curs oficial al leului față de dolar sensibil supraevaluat în raport cu puterea de cumpărare a monedei naționale față de moneda-regă a comerțului internațional, se întîmplă ceea ce ne spune A.B.C.-ul economic: moneda „reă” alungă din circulație pe cea „bună”. Dolarul este căutat, cerut, tezaurizat, crescînd

cursul lui, iar leul este aruncat pe piață la o vîntoasă de bunuri și servicii, care, și din această cauză, diner de pe piață. Nu numai că se creează presiuni inflaționiste, dar procesul este degenerativ în olan valutar. Ecartul dintre leu și dolar (bîne sesizat în cursul cotat de „Catavencu” pentru piața noastră 1 dolar (oficial) = 5 dolari (la „negru”)) tinde să se mențină și să spo-

rentei. O marfă se vinde la București cu un preț dublu față de cel stabilit de întreprinderea producătoare situată la 500 km distanță pentru că accesul la cea marfă în capitală este limitat la oferta intimidatoare, în cazul bun, sau manipulat, în cel rău. Pretul la bunurile de import (banala bere), care exorbitant în lei pentru că el se aliniază la cursul de pe piața „neagră” a dolarului și nu la cel oficial, bonurile de valoare se vor putea vinde la prețuri derizorii doar în măsura în care deținătorii lor nu pot sau nu știu să le utilizeze în calitate de capital. Lipsa de informație de piață, distorsionarea cursurilor, ignoranța în probleme financiare, lipsa de alternative investitoriale reale pot

Cărăușie „privatizată” la Feldioara

rență, pentru că acest ecart este „prima” de care o obțin speculanții care manevrează dolarul. Din nou, cu cit e mai rău cu atât e mai bine. Pentru economie aceasta înseamnă însă (dincolo de presiunile inflaționiste și crearea unei spirale de lipsă de produse — scăderea puterii de cumpărare a banului — reducerea motivației de câștig cinstit, prin muncă) concentrarea capitalurilor în mînă putine și sustragerea lor din circuitul economic legal; incapacitatea investițională a economiei ecade și în această măsură posibilitățile sale de creștere, deci de implementare a reformei.

Pe se va întîmpla, în condițiile întîzierii măsurilor de creare a unei piețe bursiere de capital, cu circuitul titlurilor financiare pe care îl implică procesul de privatizare (acțiuni), dar și bonurile de valoare, care nu sînt altceva decît optimi pentru rumpărarea de acțiuni? Oferta de acțiuni se va afla față în față cu aceste capitaluri concentrate, a căror forță va fi suficient de mare pentru a determina scăderea masivă a cursului acestora și, deci, deturarea rolului lor. În ultimă instanță emascuarea măsurilor de reformă. Pe de altă parte, dacă bonurile de valoare se vor vinde pe o piață neorganizată, deținătorii lor vor fi tentați să le soldeze, în măsura în care ei nu dispun de oportunități reale pentru a le folosi în calitate de capital, iar perspectiva investiției este anihilată de nevoia de lichidități pentru satisfacerea cerințelor de consum.

Singura soluție este efortul concertat pentru crearea — prin măsuri progresive — a unor piețe reale de mărfuri, valute și de capital și, în acest context, pentru crearea de burse. În fond, opțiunea pentru constituirea de burse este o opțiune pentru organizarea piețelor, pentru consecrarea unor reguli de joc ale concu-

și depășite printr-un sistem de măsuri radicale în planul relațiilor de afaceri. În domeniile comercial, valutar și financiar, Bursa definește aici un loc de referință; ea pune în legătură oamenii de afaceri, creează sistemul de interdependențe reciproce dintre aceștia — baza însăși a pieței — li formează ca întreprinzători prin chiar activitatea lor directă, economică.

Orice inițiativă în acest sens se înscrie în corința — atît de des afirmată — a consacării economiei de piață; cu condiția ca ea să facă parte dintr-un program integrat de măsuri vizînd concurențierea toate componentele pieței naționale. Acțiunile singulare neconcertate, ca și planurile ambițioase, dar neurmărite de înfăptuiri concrete deservesc mai degrabă decît favoriză, procesul de afirmare a pieței. O simplă vînzare de valută prin licitații va fi rapid absorbită de „întreprinzătorii” pieței negre, stimulînd această piață în loc să o combată. Punerea în vînzare a mărfurilor de import, cu o ofertă limitată și în condițiile actuale, penuri de bunuri va consolida prețuri ridicate și acestora, în loc să-l afecțeze. Punerea timidă în vînzare a acțiunilor — prin formula bonurilor de valoare — va avea mai multe șanse să compromită procesul de privatizare, decît să-l inițieze și să-l impulsioneze.

Pentru că de fapt, bursa — piața în general — nu poate fi implantată în sistemul economic „din afară”. Ea se naște odată cu formarea economiei de piață în măsura în care obiectivele acesteia — liberalizarea prețurilor, trecerea la convertibilitate, punerea sistemului bancar pe baze economice, dezvoltarea pieței titlurilor financiare — se înfăptuiesc treptat. Bursa este un indicator al gradului de transparență în viață a obiectivelor reformei. Dacă vom avea piață, vom avea bursă.

CORTINA SFÎȘIATĂ

Scrisoarea trimisă de 30 de senatori americani președintelui Ion Iliescu

EXCELENȚĂ!

Ca membri ai Comisiei pentru Drepturile Omului a Congresului S.U.A., continuăm să urmărim cu mare interes modul în care, în prezent, sint respectate drepturile omului în România. Salutăm cîteva din inițiativele pe care le-ați avut începînd din decembrie trecut. Totuși așa cum ne-am exprimat în corespondența de pînă acum, rămînem preocupați de temele stringente, dar nerezolvate:

1). Poliția secretă este încă activă. Mulți membri ai poliției secrete a lui Ceaușescu, ai securității, sint în mod frecvent angajați de guvernul dumneavoastră. În ciuda faptului că peste 4000 ofițeri au fost arestați de armată în ianuarie, aproape toți acești prizonieri au fost ulterior eliberați de procuratura existentă acum. Fără să trezească bănuiele, mulți ofițeri ai poliției secrete au fost eliberați și continuă hărțuiala și spionajul intern de care s-au ocupat în vechiul regim.

2). Continuă cenzura presei. Chiar dacă există un grad mai mare de libertate a presei decît sub Ceaușescu, ziarele de opoziție sint cu regularitate denigrate. Cenzura televiziunii este în special amplificată datorită noii măsuri care guvernează stăutul presei, potrivit căruia orice informație care este falsă sau alarmistă, sau comentarii ce ar putea prejudicia serios sau distruge legea publică și ordinea poate încă să fie cenzurată. Dacă această lege este adoptată, cenzura presei poate continua aproape nestingherită. Găsim oricum încurajator faptul că guvernul dumneavoastră a fost de acord să permită o televiziune independentă.

3). Minoritatea maghiară este încă persecutată. În condițiile în care cenzura presei continuă, aceasta se pare că este selectivă. În mass-media — al căror statut este frecvent disputat — este permisă o propagandă incendiară, incitatorie la ură

antimaghiară, care calomniază prin're alții pe preotul bisericii reformate maghiare, Laszlo Tökés, a cărui poziție curajoasă a aprins scinteia revoltei din decembrie.

Hărțuirea minorității maghiare este la fel de evidentă și în interdicția de către guvernul dumneavoastră a redeschiderii Universității Bolyai din Cluj, o universitate veche de 400 de ani, pe care Ceaușescu a desființat-o în 1959. În plus, primul ministru Petre Roman a dat o lege a educației (nr. 521) care limitează clasele în limba naționalităților conlocuitoare și interzice învățămîntul în limba maternă în școli tehnice și teoretice.

4). Protestatarii continuă să fie inchiși. La jumătatea lui iunie sute de mineri, stimulați de guvern prin promisiuni materiale, au atacat brutal și arestat peste 150 de manifestanți în București. Guvernul a eliberat jumătate din acești oameni. Dar insistă în menținerea în judecată a peste 70 din ei, din care mai mult de o duzină sint sub 18 ani.

Senatorul Frank Wolf a făcut un apel personal ca toți acești deținuți să fie eliberați, în timp ce se afla în România, în luna august, dar în 12 septembrie i s-a spus că deținuții mai sus menționați vor fi reținuți pentru proces.

Vedem o mare speranță de libertate. Ne încurajează faptul că guvernul dumneavoastră a consimțit de curînd să permită formarea unei comisii parlamentare care va da partidelor de opoziție o influență mai mare în noul parlament, actualmente dominat de partidul de guvernămînt, Frontul Salvării Naționale.

Sintem nerăbdători să stabilim relații mai bune între țările noastre, în special în domeniul comerțului. Discuția pe tema clauzei națiunii celei mai favorizate progresează. Este important ca guvernul dumneavoastră să demonstreze membrilor Congresului și poporului american că România este în mod real angajată în reforma democratică și că precedentele abuzuri ale regimului împotriva minorităților naționale vor fi reparate.

Un contact cultural

SORIN VIERU

În octombrie 1979 am plecat pentru prima oară în Occident. Avem o invitație DAAD pentru un Studienaufenthalt de trei luni în universitățile germane. Lăsam în urmă nesfîrșite alergături, formalități, așteptări, memorii, răspunsuri descurajante. Plecam, obosit, dar (să nu spun vorba mare!) fericit. Avionul m-a dus la aeroportul Schönefeld, în Berlinul răsăritean. Înainte de aterizare am zărit o porțiune a Zidului. A țărului. De la oarecare înălțime, Zidul această figura: un giganticec arc. Libertatea era pusă în coranță înăuntru; întra muros; în en clava vest-berlineză.

La aterizare, o surpriză. Aeroportul era pavozat cu lozinci de bun venit pe teritoriu! Republicii Democrate Germane, stindarde roșii, drapel. Pentru mine? Pentru un alt răsăritean. Pentru Leonid Ilieci Brejnev care — aflam — sosia în aceeași dimineață într-o vizită oficială la Berlin. Era, va să zică, în preajma lui 7 octombrie; se împlineau 30 de ani de la înstăuirea „primului stat al muncitorilor și țărănilor pe pămînt german”.

De la aeroport lei un autobuz care te depune, aproape imediat, la gară de unde trenul electric te duce în oraș. Tînia mea era stația terminus, Friedrichstrasse. Era un pas mic pentru omenire, dar mare pentru mine; mă aflam pentru prima oară pe pămînt german. Priveam cu neputută curiozitate și cu optimismul unei calle călătoare, pe fereastră. Totul mi se părea semnificativ, important. Pe măsură ce orașul începuse să-și facă simțită prezența, semnele vizibile de stat se înmulțeau: lozinci, portrete, stindarde roșii, la un moment dat și oameni masați pe trotuar. Priveam toată această forfotă. Din cînd în cînd scrutam și fețele călătorilor din vagon. Păreau ușor obosiți, ușor semnate, ușor cenusii. Fără discriminare; fără deosebire de vîrstă și sex.

După un timp, privirea mea s-a încrușisat cu privirea unei femei. În general, mi se părușe că acolo oamenii nu te priveșe în ochi. Poate, dintr-o elementară discreție. Din bună creștere. Poate, din obosela. Poate, dintr-un reflex al neîncrederii. Dar, cum spuneam, am înfilnit o privire. Două priviri se serutau acum reciproc. Prudent. Circumspect.

Am aruncat o nouă privire pe fereaștră. Afară, cercul era în toi. Pesemne că

vestimentația, bagajul și tot aspectul meu arătau că sint venit din altă parte. Pesemne că figura mea avea o ușoară expresie de plictis amuzat. Pesemne că, fără să vreau, spuneam ceva în genul: la te uită, la te uită la cercul asta; parcă l-am mai văzut undeva! Din nou, o privire lungă, exploratoare, întrebînd: pot avea încredere în tine, străine? Buzele s-au încrêșit ușor. S-a conturat un zîmbet. Am zîmbit amîndoi, din ce în ce mai larg. Apoi — incredibil — am început să rîdem amîndoi, ca la comandă. Ne înțelegeam de minune. Știam de ce, de cine rîdem. Rîdeam un pic și de noi insine. Lîngă noi, cîțiva pasageri au prins și ei să surîdă. A început o conversație. Le-am spus de unde vin și unde mă duc.

Asta e tot. În seara acoleiși zile treceam emotionant la punctul de frontieră Friedrichstrasse, după ce mă plimbaseram prin Berlinul răsăritean, după ce peșii mă plimbaseră și pe Unten den Linden, pe drumul tot mai tăcut, tot mai mohorit, pe măsură ce se apropia poarta Brandenburg. A fost un moment lung acela în care o șapă și a aplicat zgomotos o viză pe un pașaport și usa metalică s-a deschis, lăsîndu-mă să trec. În zorii zilei următoare, la frontiera cu Bavaria, alte lungi minute de așteptare: mă aflu într-un compartiment, printre nemși, sinti singurul căruia grănicerii est-germani l-au luat pașaportul și au plecat cu el. Undeva, în incinta gării. Mi-l vor înapoia?

În ultima clipă, literalmente în ultima clipă, pașaportul îmi este restituit. Trenul se pune în mișcare. Treceam de-a lungul unui zid de beton. Apoi... apoi, nimic... Lumini. În compartiment apar doi poliști vest-germani. Sint tineri, bine dispuși, controlează la repeceala actele de identitate, se uită o clipă mai atent la mine, mă întrebă unde merg, îmi doresc o călătorie plăcută. Pasagerii s-au invoiat brusc. Hă, glumesc. Nu pot să nu compar ușura lor euforie de acum cu înțepeneala și tăcerea glacială pe care o păstraseră de-a lungul întregului volaj.

În cele trei luni care au urmat am avut numeroase contacte profesionale extrem de stimulative. În invitația primită de la DAAD se spunea că, probabil, vizita îmi va prileji și o cunoaștere mai bună a culturii și vieții germanilor. Așa a și fost.

N-am avut niciodată prilejul de a mulțumi public DAAD-ului pentru invitația trimisă. O fac astăzi, în ziua de 3 octombrie, amintîndu-mi de zîul complice de acum — exact 11 ani, dintr-un vagon al S-Bahnului berlinez. A fost primul meu contact cultural, cultural în toată puterea cuvîntului, pe sol german. A fost o experiență de comunicare, ca să nu spun de comunione. A fost un zîmbet și un risc care m-a adus noroc. Mi le amintesc adesea. Era pe vremea lui Brejnev, Honecker și Ceaușescu. Pe atunci, timpul părea să aibă o nesfîrșită răbdare...

Societatea trebuie să fie angajată civic

Interviul realizat cu domnul Jiri Hajek, ministrul de externe al Cehoslovaciei în timpul „Primăverii pragheze”

STELIAN TANASE: Cum va arăta, domnule Hajek, Europa după căderea comunismului?

JIRI HAJEK: E desigur greu de prevăzut. Asta depinde în primul rînd de măsura în care reușește în diferite țări operațiunea de eliminare a reminescentelor trecutului. Desigur, pe de altă parte, acțiunea vecinilor vest-europeni este relevantă.

S. T.: Credeți că mai există în prezent forțe capabile să oprească procesul de democratizare în Europa?

J. H.: Nu cred că mai este posibilă o invazie ca cea din august 1968, nu cred că mai există tancuri și puști care să poată recruta tineretului European, iar pe de altă parte cred că, în chiar țările din est mai sint multe de schimbăt. Există un anumit regres în economia noastră, care trebuie depășit. Asta depinde și de vecinii noștri care trebuie să înțeleagă faptul că toate acestea sint în interesul lor. Trebuie să orientăm Europa de est spre o gîndire pozitivă. De fapt este chiar propria noastră problemă. În primul rînd există chestiunea găsirii unei noi formule de conducere și de rezolvare a problemelor noastre, că trebuie să construim o economie de piață în locul acestei economii selective, și neputînd uita în aceste condiții omul. Unii cred în atotputernicia economiei de piață care poate face ca oamenii să fie uitați la fel de păgubitor ca și în cazul puterii politice absolute. Deci se impune un fel de economie socială de piață unde trebuie menținute proporțiile. În primul rînd cred că sint dificultăți în ceea ce privește mentalitatea, obținutele vieții și muncii, anumite stereotipuri ale concepțiilor din societate care trebuie depășite și unde este necesară surmontarea complexelor de subordonare. Acestea vor fi înlăturate printr-o gîndire și un comportament ale cetățeanului conștient de sine. Cred că este foarte important. Avem chiar probleme diferite de rezolvat, dar dacă vrem să construim o societate demnă, dacă vrem să avem curaj civic atunci totul poate fi rezolvat mult mai consecvent.

S. T.: Revoluția în Cehoslovacia a fost de „catifea”, iar în România a fost o revoluție violentă. Paradoxul face că revoluția pașnică a înlăturat în mai mare măsură comunismul decît revoluția noastră. Desigur, aceasta se datorește evoluției noastre istorice diferite în ultimele două decenii. Cum săi compara fenomenul revoluției din Cehoslovacia cu revoluția din România?

J. H.: În societatea noastră trebuie să avem acest curaj civic într-o mai mare măsură. Partidul comunist a contat în mare măsură pe acest spirit de subordonare a societății noastre și societății civile și-a ridicat în opoziție cu aceasta în zilele dinainte. Puterea s-a dovedit incapabilă să facă ceva și a căzușit. Aceasta a fost caracterul pasnic al revoluției noastre. Desigur, trebuie ca acest curaj civic să-î ținem în viață, să nu adoormă, să nu-î distrugem ei să-î cultivăm, să-î dezvoltăm în continuare și să-î punem în evidență în toate evenimentele. Cel mai bun sistem politic nu funcționează bine dacă societatea nu este angajată civic și nu are curaj civic.

Traducere de ANCA OLĂRESCU

■ Interviurile cu David Binder, Jiri Hajek și Brigitte Fuchs au fost realizate la București, respectiv la Viena de Stelian Tănase ■

CORTINA SFÎŞIATĂ

„În România, orice e posibil!”

Interviu cu dl. DAVID BINDER —
corespondent la NEW YORK TIMES pentru
Europa de est

● Expulzat de două ori ● O țară lăsată la voia întâmplării ● Cum s-a întrerupt în 13 iunie programul TV ● Benzina la Petroșani ● Dosarele Brucan arse de securitate în ianuarie ● VIII și morții ● Guvernul și urgența situației ● Poliția, cînd statul se prăbușește ● „Ajutorul străin” în rafuri ● Incredibila birocrație și ieșirea din izolare.

● STELIAN TÂNASE: De cite ori ați fost în România?

● DAVID BINDER: Am fost, probabil, de vreo 30 de ori. Am fost expulzat de 2 ori, o dată în 1966 și a doua oară în 1968. În ambele cazuri mi s-a spus: deoarece am scris lucruri neplăcute despre Ceaușescu. Prima oară, în 1966, am făcut o călătorie de vreo 1500 km prin țară, întrebînd lumea dacă știe cine era la conducerea României; foarte puțini au auzit măcar vreodată de Ceaușescu, mulți credeau — erau mai ales țărani și gestionari de magazin — că Dej mai este încă în viață. Așa că am scris un articol spunînd că Ceaușescu era în fruntea partidului, dar nimeni nu știa, și asta l-a deranjat pe oamenii lui Ceaușescu, așa încît m-au interzis. A doua oară a fost din cauza unui reportaj pentru jurnalul nostru de duminică. Mă documentam despre Ceaușescu, am solicitat un interviu cu el și interviul mi-a fost acordat după multe luni, în toamna lui 1966. Am scris un articol extrem de critic despre Ceaușescu. Am citat vreo sută de cuvinte din monologul lui de o oră, A-1 lux un interviu lui Ceaușescu era ca și cum ai folosi un tonomat; în introducere o fișă și discul eintă. Acesta este modul în care Ceaușescu trata întrebările. Era incapabil de o gândire spontană — cit de cit, în cadrul unui interviu. Am aflat că întreg interviul a fost aranjat de Securitate, iar nu de către Ministerul de Externe, cum ar fi fost normal. Unii dintre ei au avut probleme din cauza acestui articol. Acesta este dovada celor două expulzări ale mele din România... M-am întors în ianuarie anul acesta, am stat o lună și am relatat despre Revoluție, despre reparația partidelor de opoziție; am venit din nou în martie, iar în mai m-am ocupat de alegeri. Acum mă aflu aici pentru a obține informații despre ce este nou în România.

● S. T.: Să comparăm două imagini: România sub Ceaușescu și România acum.

● D. B.: România este o țară lăsată la voia întâmplării. Există un guvern, există un președinte, există un prim-ministru, există un Parlament, dar simți că românii sînt dezbinăți. Ei suferă teribile lipsuri privind bunurile de consum, și acușă guvernul pentru această situație. Guvernul se află sub o presiune crescîndă și ar trebui să facă pași fermi pentru a schimba economia. Asta înseamnă să introducă adevărate mecanisme de plată; în acest scop e necesară o veritabilă privatizare a industriei la fel ca încurajarea deschiderii de întreprinderi particulare pe o scară largă. Ai impresia că pe străzile Bucureștiului e anarhie, cu aceste demonstrații ce continuă în ultimele zile. Ai impresia că sînt la fel de multe demonstrații pentru revendicări economice cite sînt și pentru politica României.

● S. T.: Ce părere aveți despre sansele noastre de a deveni o țară democratică?

● D. B.: Am petrecut o seară, săptămîna trecută, într-o casă de vacanță construită pentru mizerii din Valea Jiului, chiar lângă Petoșani, cu doi dintre mizerii, care erau și lideri/reprezentanți sindicali; au purtat o discuție aerisită privind cine este vinovat de situația (creastă) în România; unul dintre ei a spus: tot sîntem răspunzători, vinovați; iar celălalt l-a răspuns: nu, sînt cei de sus, cei cu poziții înalte. Noi dezaprobam totul. Și m-am gîndit: dacă românii pot avea astfel de conversații înscamă și aici nu lipsește nimic din spiritul democratic. Cred că această mică discuție se repetă peste tot în țară. Cred că românii sînt pe deplin capabili să dirijeze o adevărată societate democratică, chiar și

după această istorie teribilă a ultimilor 40—50 de ani. Nu am impresia că guvernul de la București se conduce după ceea ce în S.U.A. ar fi considerată ca legea unei societăți democratice. În acest domeniu guvernul acționează la fel de mult pe cît reacționează.

● S. T.: Dar cum explicați faptul că minierii au venit aici, în București, ca să-l bată pe toți acești oameni?

● D. B.: Ei bine, i-am ascultat pe minieri, de aceea am fost pe Valea Jiului, pentru a afla părerea lor asupra evenimentelor. Ei au văzut întreruperea programului de televiziune, s-au adunat la gară, au sosit aici cu trenul. Ei spuneau că au venit aici să-l apere guvernul, despre care credeau că a fost ales în mod liber, la 20 mai. Le era teamă că guvernul va cădea.

● S. T.: Este posibil s-o faceți din nou?

● D. B.: Ei mi-au spus că „Nu”. Mi-au spus că au urmărit programul de televiziune și au văzut că poliția delinca acum controlul situației. Nu, nu prea cred să se întoarcă. Dar ei urmăresc programul TV în fiecare seară, și urmăresc tot ce se întîmplă la televizor.

● S. T.: Este un pericol, această televiziune...

● D. B.: Televiziunea este un mijloc de comunicare în masă foarte puternic și puternic. Și minierii au spus: „Odată ce am văzut programul TV întrerupt, am crezut că guvernul a căzut”. Acesta a fost relația cu TV...

● S. T.: Credeți că este posibil ca cineva să fi aranjat întreruperea emisiilor TV și nu demonstrații?

● D. B.: Este posibil. Orice este posibil.

● S. T.: Este posibil oare? În 22 Decembrie '89 au avut loc aici lupte singeroase și a fost imobil pentru teroriști să întrerupă emisiunea... și acum într-un București foarte pașnic a fost „posibil”.

● D. B.: Orice este perfect posibil în România, orice!

● S. T.: Dați-ne un exemplu de ceea ce credeți că este posibil în România de azi!

● D. B.: De exemplu: este posibil să găsești benzină în Petoșani dacă cunoști oamenii potriviți, atunci cînd nu se află benzină pentru populație. Poți face rost cel puțin de 30 de litri să lești din oraș, așa am reușit eu, cu ajutorul românilor. Da, știți că acum sînt lipsuri, dar poți face rost de orice ai nevoie într-o situație de urgență. Să vă dau un exemplu: pe 12 ianuarie, securitatea a început să ardă dosarele secrete. Flăcările erau proza puternice și clădirea era în primejdie, așa că au aruncat (cu) apă și apoi au încercat (resturile) în camioane și le-au transportat la Școala. La fabrica de hîrtie, pentru a fi topite. Dar fabrica nu lucra în acea noapte, așa că le-au pus într-o magazie sub cheie. Este un om acolo la Școala, cu cazier (expert în spargerii), n-o să vă spun numele, prenumele lui este Ion. Acest om lucrează în această fabrică și a văzut ceva descărcat în magazie, așa că, în miezul nopții, avînd experiență, a desfacut lăcutul, a intrat și a văzut dosarele, un dosar cu numele Brucan. Silvia Brucan. Utilizînd o lanternă s-a uitat la toată harababera și a găsit în total 7 dosare despre Silvia Brucan și le-a luat. L-a sunat pe Brucan a doua zi, aici, la București, și l-a spus: „Uite, am dosarele dv., vi le voi aduce și uite, nu vreau bani pentru asta, ce vreau să faceți este să-l sunați pe procurorul șef din Prahova și să-l comunicați că am început o viață nouă, așa încît să nu mă mai arsteze ori de cîte ori spore și arate în Prahova”. Astfel Brucan a discutat cu procurorul, iar acesta l-a spus: „Bine, vom vedea”. Cîteva luni mai târ-

ziu, procurorul l-a chemat la telefon pe Brucan spunîndu-i: „Da, omul acela a început o viață nouă”. E ceea ce înțeleg eu cînd spun că orice este posibil în România; Brucan și-a recăpătat dosarele, sînt arse pe margine, dar sînt extraordinare. Conțin convorbiri telefonice urmărîte de către securitate, conțin fotografii de-ale lui Brucan întîlnindu-se cu diplomați americani și altele lucruri de acest gen. Brucan mi-a mărturisit că intenționează să-și scrie acum memoriile.

● S. T.: Ele îi sînt un ajutor pretios în acest moment. Este un om norocos.

● D. B.: Da, sînt un bun aide-memoire. îl cunosc pe Brucan de multă vreme. Reprezintă partidul cu un singur membru.

● S. T.: Sînti, luna trecută am călătorit în Statele Unite și nu am fost socat de peisajele noi, de oamenii noi, civilizați, pe cît am fost socat la întoarcere, deoarece, știți, este foarte complicat... să prinzi gustul libertății, să constăți că origine în America posedă această mentalitate a libertății personale și să vii aici să realizezi că lumea nu înțelege ce înseamnă libertate, inițiativă. Cred că noi nu înțelegem ce înseamnă să fii independent. Ai constat această în România?

● D. B.: Părerea noastră este că democrația necesită rigorile legii, că legea este supremă, că societatea trebuie să respecte legea. Am impresia că litera legii reprezintă un nou-născut în România, care este viu, dar nu a devenit încă un copil sănătos și are nevoie de hrană și îngrijire.

● S. T.: Dar dv., sînteți un jurnalist și în acest sens cred că un alt factor important în favoarea democrației este informația, iar la noi, toate știrile, zvonurile false...

● D. B.: Cred că o diferență esențială între această societate, din punct de vedere tradițional, și societatea noastră este că la noi informația corectă — adevărul mai precis — este de extremă importanță. Și întrucît mă ocup de România de foarte mulți ani, am impresia că informația corectă nu devine o prioritate aici. Ceea ce pare mai important unora este ceea ce oamenii vor să audă. Oamenii îți vor spune ceea ce vrei să auzi, nu ceea ce ar trebui să auzi. Acesta este, cred, un vechi obicei aici. Nu vreau să sugerez că românii ar fi mincinoși, deoarece cred că nu aceasta este problema, problema este că informația precisă și corectă nu este de extremă importanță pentru majoritatea românilor și în mod sigur pentru jurnaliștii români. Și aceasta este ceea ce eu aș dori să găsesc mai mult aici, ca jurnalist; necesitatea unei informații mai exacte și refuzul de a tipări pînă ce nu verifici (datele). Dacă nu poți să verifici, atunci nu publici. Cunoașteți și dv.: săptămîni și săptămîni de zile se vorbea de 10 mii de morți în Revoluție sau chiar mai mult. Și apoi vii cu informația verificabilă că au fost în jur de 1000 de oameni uciși, mai mult de 100 în Timișoara, restul în București și la Sibiu. O multime de reporteri au vorbit atunci de mii și mii de morți, fără a face măcar o încercare de verificare a datelor — cifrelor.

● S. T.: Această cifră de zece de mii de morți furnizată în săptămîna 22—26 decembrie, pentru prima dată, nu a venit din sursă românească, un jurnalist iugoslav a indicat această cifră. Bineînțeles, nici un român nu a verificat-o.

● D. B.: Dar cum ar fi putut s-o verifice? Cîteș, vreau să spun urmăresc cum pot presa română și constat că există o imensă cerere de opinii și foarte puțînă informație factuală.

● S. T.: Ce părere aveți despre realitatea politică din România?

● D. B.: Impresia pe care ți-o for-

mezi este de țară în derivă. Vreau să spun că aș dori să văd pe cineva din guvern care să ne comunice săptămînal; față de problemele României, avem lipsuri în domeniul alimentar, avem problema combustibilului, există dificultăți de aprovizionare și iată ce vom încerca să întreprindem. Sîntem informați că se apropie recoltațiul grîului, avem nevoie de ajutor, sau nu avem nevoie, dar să le spu oamenilor direct, în față. Nu sînt cu guvernul (ar acționa) în acest sens. În orice altă țară la care m-aș putea gîndi situația României ar fi considerată ca o situație excepțională. În situații de criză oficialității așese, responsabile se presupune că trebuie să discute cu alegătorii și să le explice: „Oameni buni acestea sînt problemele și iată ce vom încerca să întreprindem în acest sens” dar eu nu constat nimic de felul acesta aici.

● S. T.: De ce este imposibil pentru guverna să discute așa ceva, sau să înțeleagă problemele României?

● D. B.: Știu, i-am urmărit puțin pe primul-ministru Petre Roman vorbind la televiziune săptămîna trecută (23 august); a comentat situația existentă dar eu găsesc că, oricît de calmă ar fi situația, aceea era o conversație și nu declarație. Nu mai este timp de conversație, cît puțin din partea guvernului. Dar eu sînt doar un reporter...

● S. T.: Ce părere aveți de ajutorul S.U.A. acordat României? Relațiile cu Guvernul Român?

● D. B.: Am o opinie personală care, cu părere de rău, reprezintă părerea unei minorități, relativ la politica Statelor Unite față de România. Cred că S.U.A. dăoreașă mult României, deoarece de la Richard Nixon pînă la Ronald Reagan și pînă la sfîrșitul anului 1989, administrația americană l-a creditat pe Ceaușescu și l-a acordat asistență financiară și alte feluri de asistență, ignorînd mizeria în care el își trăise poporul de 23 milioane de oameni. În 1983 această țară era deja într-o profundă mizerie, reprimare și violare a celor mai importante drepturi ale omului. În fiecare din cele 40 de județe ale țării, toată lumea suferea sub această dictatură. (Iar George Bush spunea — „aceasta este genul de om cu care putem colabora”, așa încît eu cred... că politica S.U.A. ar trebui să ajute această țară și acest popor prin orice mijloace posibile. Ar trebui trimis bani, specialști. De exemplu ar trebui să trimitem specialști în domeniul poliției pentru a preda principiile de bază ale activității polițienești moderne.

● S. T.: Și drepturile omului!

● D. B.: Da, și drepturile omului, pe care poliția română nu le cunoaște și nu le respectă. Cînd poliția statului este la pămînt, statul se prăbușește. Poliția de aici nu și-a îndeplinit funcțiile tradiționale. Facea cu totul altceva. Dv. știți mai bine ca mine.

● S. T.: E bine să ajuți guvernul sau să ajuți poporul?

● D. B.: Ajutorul străin este una din problemele cele mai îngrijorătoare și incertate din cadrul relațiilor internaționale, și așa a fost mereu. Deoarece problema este următoarea: cînd vrei să ajuți pe cineva, chiar cu cele mai bune intenții, vrei de asemenea să ai un control asupra întrebărilor ajutorului acordat, ca să nu ajungă în buzunarul culiva și, din această cauză, există o puternică suspiciune în cadrul comunității internaționale, că o bună parte din ajutorul alimentar (trimis) aici la începutul anului a fost pur și simplu comercializat spre profitul cîtorva birocrați. Aceasta nu reprezintă genul de metodologie de ajutorare pe care dorim s-o avem. Ar trebui să avem destinații români responsabili, pentru a fi siguri că ceea ce a fost trimis aici, ca ajutor și ca asistență tehnică, a fost corect folosit.

● S. T.: Știu, cred că toate aceste ajutoare venind din țările vestice în primele luni ale anului au ajutat Frontul să cîștige în alegeri, pentru că ei au umplut magazinele alimentare cu aceste bunuri și lumea a spus: „da, Biescu ne-a dat mincare”.

● D. B.: Nu pot să-mi dau seama. În orice caz asta nu a dăunat Frontului, acest ajutor al țărilor străine; vreau să spun acum că acest guvern a fost ales și ar trebui să nu mai bată pasul pe loc — ar trebui să ia o poziție, dar nu mișcă nimic.

● S. T.: Știu, în acest moment guvernul României este foarte izolat. Credeți că avem posibilitatea să punem capăt acestei izolații?

● D. B.: Nu sînt profet. Cred că dacă guvernul ar acționa, ar putea avea răspuns favorabil din partea Comunității Internaționale. Atunci oamenii de afaceri veniți aici, mulți dintre ei au vrut să investească aici sau să organizeze societăți mixte (joint — ventures). Ei s-au lovit de o incredibilă birocrație, încît nu pot să înceapă afacerile aici. Nimeni nu poate să înceapă ceva ■

august 1990

Traducerea de
VIRGINIA HRISTU

● STELIAN TANASE : Ce este, astăzi comunismul ?

● BRIGITTE FUCHS : Este un anumit sens comunismului este o dogmă pe care nu vrem să o reformăm. Fiecare națiune are propriile sale valori și se formează viața politică în felul său propriu. Nu cred că orice idee poate fi înregistrată sau abolită cu forța. Cred că ar trebui să existe un consens al populației în fiecare țară.

● S.T. : Un consens al valorilor ?

● B.F. : Da, ar trebui să fie un consens al valorilor, o toleranță față de valori, pentru că nu cred că o întreagă națiune ar trebui să aibă aceeași valori. Ar trebui să existe un consens al toleranței și al democrației specifice, democrație însemnând toleranță față de opiniile altora. Iar motivul pentru care comunismul nu poate fi reformată, este acela că, acest tip de societate nu a cunoscut nici o toleranță la ideologiile ce nu-i aparțin. Cred că ar fi trebuit să existe și social-democrații și creștin democrații, și liberali și ecologisti (verzi), etc. Nu cred că un sistem politic poate fi bazat pe o singură ideologie sau că poate fi reprezentat de un singur partid. Ar trebui să existe toate acestea împreună. Iar consensul comun tuturor membrilor diferitelor națiuni ar trebui să fie toleranța unora față de opiniile politice ale celorlalți.

● S.T. : În țările din est, guvernele comuniste au fost înălturate, dar structurile sînt aceleași. Ce credeți în acest sens, avînd în vedere faptul că Havel vorbea în vremea din urmă despre o a doua revoluție ?

● B.F. : Cred că structurile comuniste există încă în țările din est, dar pe de altă parte au fost abolite de situații generale de moment. Spre exemplu, Ungaria a avut alegeri democratice în septembrie trecut, iar celelalte țări au urmat-o. Consider că, cu cât veți avea mai repede autorități locale în sate, în micile orașe, în regiuni, autorități formate din alți oameni decât cei ai fostului aparat politic, lucrurile vor merge mult mai repede, în sensul că se vor schimba mult mai repede. Chiar în momentul de față, în cele mai multe din țările din est, vă confrunțați cu o situație ciudată. Oamenii doresc să vorbească cu președintele

Cercul vicios al dependențelor

Interviu realizat cu ziarista BRIGITTE FUCHS

BRIGITTE FUCHS este o jurnalistă cu experiență și cu vaste cunoștințe în domeniul Europei de Răsărit. A călătorit de multe ori și în România. A lucrat în patrie, în Austria, a fost corespondentă timp de cinci ani în Franța, Grecia și în țările balcanice. După o perioadă de călătorii se reîntoarce în Austria, lucrează la Radio, apoi stă trei ani în S.U.A. cu statut de corespondent. În prezent lucrează din nou la Viena.

sau cu primul ministru. Diferitele grupări politice (creștine, liberale etc) nu au reușit să ajungă la o înțelegere între ele și respectiv cu populația. Ori prin instaurarea puterii locale oamenii își pot rezolva problemele pe loc.

● S.T. : Este foarte complicat să-i faci pe oameni să înțeleagă că trebuie să se schimbe. (Să nu fie aceiași, să nu fie țeneși). Este o chestiune de mentalitate, dar este foarte importantă în acest proces de transformare. Fiecare caută să-și găsească identitatea. În România, dimpotrivă, fiecare caută să și-o piardă. Este posibil să facem ceva cu această mentalitate ? Eventual s-o distrucem ?

● B.F. : Alina vremea cît nu aveți nimic de cumpărat în magazine, nu se poate să doriți să munciți mai puțin. Pentru ce să munciți ? Dar alina vremea cît nu lucrați din greu, nu aveți ceva mărfuri în magazine. Trebuie să distrugeți acest cerc vicios al dependențelor. Cred că unii oameni din Guvernul Român au o gândire constructivă asupra a ceea ce au de făcut. Cred că ministrul economiei, dl.

Dijmăreanu, cu care am discutat îndelung, are idei bune.

● S.T. : Este suficient să ai idei ?

● B.F. : Nu, dar trebuie să începi cu ceva și este preferabil să începi cu idei bune decît cu idei proaste sau cu nimic.

● S.T. : Vă ocupați acum de țările din est în general ? Ori de una țară ?

● B.F. : Investighez toate tipurile de țări, dar am călătorit în acești ani neîntrerupt în România și Ungaria, aceasta fiind de altfel preocuparea mea de bază acum.

● S.T. : Care a fost cea mai puternică impresie din România, cele mai tari senzații ? Ceva ce n-ați mai întâlnit altundeva ?

● B.F. : Nu v-aș putea menționa un singur lucru, dar îmi amintesc cu o scultate fantastică o călătorie făcută la Copșa Mică. Orașul este acoperit de praful negru al de fum, poluarea este profund vizibilă și incredibil de mare, n-am mai văzut ceva asemănător înainte. Ce am reținut este că de înuman au fost realizate toate acestea. Nimănui nu i-a pasat să salveze veștile și casele oamen-

lor. Deocândată nu există nici-o dimensiune politică în acel spațiu, dar nu putei lăsa fenomene ca cea de la Copșa Mică să se întâmple, ar trebui să fii extrem de cinic. Aceasta este într-adevăr unul din lucrurile care m-au impresionat extrem de neplăcut.

● S.T. : M-ați făcut să înțeleg că presa este foarte importantă în această luptă pentru o societate civilă, pentru democrație. La noi este mult mai importantă decît în alte țări. Rolul presei în România este atotcuprinzător. În mod firesc politica este politică, presa este presă, viața culturală este viața culturală. În România este un amestec din toate acestea. Intelectualii face politică. Ce credeți despre această nevoie de a fi informați, pentru că informarea constituie o problemă în România ?

● B.F. : Cred că rolul presei libere nu poate fi separat de orice democrație. Existența unei noi democrații sau chiar a unei puțin mai vechi, înseamnă un exces de informație independentă, ca și excesul opiniilor și al punctelor de vedere diferite. Este practic unul din fundamentele democrației. Nu există democrație care să funcționeze fără a avea o presă foarte „colorată” și cred că în țările în curs de dezvoltare în care se află țara dv. veți fi confrunțați în mai mare măsură cu libertatea cuvintului, această constituind un exercițiu nou pentru populație.

● S.T. : Care sînt considerațiile dv. despre acest sfîrșit de secol ?

● B.F. : Sînt imposibil de formulat. Cu doi ani în urmă n-aș fi crezut că voi putea vedea lucrurile așa cum sînt în prezent.

● S.T. : Vă referiți la o nouă Europă, cu ?

● B.F. : Mai sînt 10 ani pînă la sfîrșitul secolului. În acest timp cred că vor mai exista conflicte în Europa datorită mișcărilor naționale din Europa de est. Vor fi probleme între unguri și români, bulgari și turci, în cadrul Uniunii Sovietice, între diferite grupuri etnice, dar cred că Europa în sine se confruntă mai mult cu probleme ce decurg din raționamente economice. În principiu, cred că aceste probleme care ne privesc pot fi soluționate. Pînă la urmă nu va exista un nucleu american, ci unul european, din nou. ■

Traducere de ANCA OLĂRESCU

TEMENELE ȘI IMAMBIAI DALI

BEDROS HORASANGIAN

Nu cu multe săptămîni în urmă un scriitor din generația „matură” — cu deja toate stelele gloriei pe epoleți — glosa, nostalgic și supțiat, tinților, după expresii turești din străvechimea noastră cultural-istorică. Mă rog, gestori și apucături. Dar să ajungi, taman azi, eînd năpustea românilui spre Istanbul este un fapt dovedit, ba chiar un nou moment istoric am putea spune, să faci apologia lui Hal Sictir ! (sublinierea este preluată din textul cu pricina și aparține autorului) pareă e prea de tot ! Indușos de un articol al lui Geo Bogza, de unde — probabil — preia cîteva ghidusii specifice poetului-publicist (dar, fără o acoperire istorico-lingvistică) și noile explicative de subsoi absolut trebuincioase prostroventul nostru abuziv la sistele „astroave anile” ce tin de vechile salamațcuri fanariote. Cităm : Intr-un reportaj foarte vechi, dinaintea ultimului război mondial, pe cînd musulmanii din Dobrogea, nesitili de nimeni, se expatriau în masă plecînd în Turcia, ceea ce ne provoacă regretul autohionilor — Geo Bogza își mărturisea și el păcerea de rău, lăudînd această seminiție onestă, fidelă, harnică, sfnă de caracter, multitudine pentru viața ei exemplară în totul, pentru pitorescul limbii sale care molipsea, frumos, limba română, dar cet mai mulți și mai mult autorul le multumea d'n inimă turecilor că ei plecînd spre mihinirea tuturor, măcar ne lășau generosi un dar minunat, un bun, a mostruire de nepretuit, e vorba ați de subtilă ca vorba Hal Sictir ! Sacramentata formulă de reduplicare a sulfanului, ajungînd în gura pietet, deveni o înjurătură urîtă, ațit de răcoritoare însă pentru român... Azi, generația tinără nu prea o mai folosește, ba aș zice deloc. Dacă azi, în urmă, Sictir și te-nțori, vei vedea un mos. Aici se încheie pasajul cu pricina. Uimirea noastră, atîtare, ca să rămînem în teritorile suatilor, nemărginite, cote de nelăchibipuli. Precum acei „Eu nu am nici un adversar de la orizont la cer” al lui Nabucodonosor, regele Babilonului preluat cu macafet de valinici sau urmas, contemporani nostri Saddam Hussein. Care, mai modest, nu visează să devină decît un nou Nasser, după cum remarcă Mare Yarad, ziarist hhanex specialist în problemele Orientului Mijlociu. Alina estetism lexical cu pigmentație sentimentală și colorată de un senzualism exotic ne trimite, iavaz, iavaz, la fat-moasa „interpretare” a unui alt mare „artist”. L-am numit pe Pierre Loti, cel sedus de un Orient cum în realitate nu a fost niciodată, vulgarizat și elisetizat de o publicitate desuet-romanțioasă, fascinat la rîndul lui de „ochi de velur” al unei tinere armenice ucisă în timpul ma-

sacrelor omise de turci. O binecunoscută fotografie circula în documentele referitoare la genocidul din 1915. Precizăm că este vorba de cadavrele unor oameni baltjocorii, infomelati și apoi ucisi și nu de fotografiile făcute la bal sau nuntă. Imaginile nu pot fi decît extremurătoare. Și atunci, cum să nu te scoțere astfel de aprecieri oriile de „artiste” ar fi ele ? Dar de ce să cerem unui „artist” să fie și om ca și ceilalți oameni ? În fine nu despre asta este vorba ci de o anumită lejeritate cu care judecăm, unciori, propriul nostru trecut. Avem oare o memorie ațit de seurtă ? Sau e mai lenicioasă o astfel de cate ca să putem suporia ce unciori e de nesuporiat. Acest „fascinant” Orient ne-a învățat să umblăm cu mai multe fețe. Și măști. Dacă și romanii nu erau ațit de sțreli, violenți, Ne-a fost dat să ne perfecționăm pe parcurs. Chiar am uitat eu desăvîrșire toate cele prin cite am trecut de-a lungul a sute de ani ? Am șters cu buretele ea și cum nu s-a întimplat nimic rău și urit prin aceste părți de lume ? Oare chiar putem să e drept ! — să mulțumim cu nonsalanță „lăudînd această seminiție onestă, fidelă, harnică, plină de caracter” eînd milioane de morminte strîză indignate ? Oare nu cumva foarte multe din neazurile noastre de azi, sunt, pe eali unciori interiocheate și puțin vizibile, îndatorate tlecloșilor și nedreptăților de ieri ? Sau și mai ieri, plerzîndu-se în negura secolilor, Oare eînd și de la cine ne-am pripocșit cu avucături, cu să nu spunem obiceiuri, ațit de la ordinea zilei, precum bagh/s (caddou), ciubuh (cravanză, nula sau ee alceeva ?) și pescheș ? Nu e vorba doar de cuvînte, ci de lucruri mult mai grave. Au eșarî din țară (și țări, nu doar noi am fost singurii beneficiari ai acestor „nepretuite minuni”) ce au vrut și ce nu au vrut. Aur, vite, miere, chereslea, grîne, Fete și băieți. Au lăsat lacrimi, morminte, iuturături. Dar și răul îndepărtat, unciori invisibil, împins în adincul mentalității și felului nostru de a fi. Nu de doina și posțirma pomoni am eînd e de a trare chinul a lezevi, a se descurca, a ne păcăli, uinā la urmă singuri. Să ne convingem că orice e posibil și se poate justifica. Si absurdul, bunul plac, cariciculi, pohtele. Că minciuna și fărădelegile pot dăinuī. Fără teamă și remuscări. O pungă de galbeni poate sierre totul. Sau o rugăciune bolborosită cu infrigurare. Oare ? Să ne lășăm țurați de resentimente. Foarte adevărat și recomandabil. Dar parcă prea nu mai sțim nimic din ce nu trebui uitat cu una cu două. Mormanele de trectouri și pantofi să însemne momentul pricinie pentru o nouă „sinteză moldovenescă” ? Pe care o teoretiza dl. Răzvan Theodo-

rescu, dacă am înțeles (și eîtt oarecum nedumeriți) bine, mai acum citiva ani. Evaluînd — oare nu cumva ea să fie pe placul celor de la putere ? — dacă nu deformat, cel puțin trunchiat, opaliile unor Marcu Bals, Ghika-Badesti, G.M. Cantacuzins, I.D. Stiefănescu ca să nu mai pomenim de N. Iorga sau Părvan eînd se referca la minunea celor Trei Iezării Iesani. Passons, cum ar spune levantiniul deducit la limba lui Voltare. Ar fi multe de reamintit. Pe vereste — de la verest, pe datorie — nu ne-a dat niciun nimic. Am plătii cu vici și indeșat. Cu sînge chiar și nevinoat. Nu mai înțem-minte nimic ? Am uitat de Brincoveanu, de Podul Inalt și Călugăreoni, de Ion Vodă și de pompieri din Dealul Spirii, de la Pieva și Turuncali ? Oare chiar băieții lui Stefan Gheorghiu, i-au luvins definitiv pe băieții lui Stefan cel Mare ? Cu haitir (prețuire) dar și nedismulată ironie avansa ideea un misațir (oaspete) de băletan din Kustengo, cum se numca Tomisul în epoca de glorie a Sublimei Porți ? Lăudînd gluma la o parte putem spune că un prea mal e de giuțit, Islamul, vrem nu vrem, e o realitate, a redevenit a mare forță. Dovezile sînt vizibile și palpabile în ultimii douăzeci de ani. Iar evenimentele de ultimă oră întregesc aceste nu doar impresii. Din Uzbekistan și Kazahstan, din Azerbaidjian și Kirghizia, Turcia republicană și Iranul fundamentalist, pînă în Maroc și Algeria, un lanț continuu. De forțe, puteri, grupapări, Irakul, Emiratele, Arabia Saudită, Iordania, Siria, Egiptul, Sudanul, Libia. Să nu uităm ațit țări africane sau indonezice. Chiar și în Occidentul cel fără de îngrădiri, Islamul a eșitizat desuī adevrenti. Putem face glume și lausa ironii pe barba noastră dar nu e de rit. Anul acesta, pentru prima oară guvernul sovietic a autorizat pelerinaj în masă la Mecca pentru credincioșii din U.R.S.S. Ultimei atins de frămîntări este Algeria, unde integritiți din Frontul Islamci al Salvării (!!!, fără alte comentarii, 650 000 aderenti, 3 000 000 simpatizanti) conduși de Abhassi el-Madani și noui Savanrola — cum li numeste presa internațională — imamul Ali Belhadj, sîni pe pragul de a buscula o republică democratică și parlamentară. Nu e de joacă în acest sfîrșit de secol cu cerețetele. Alimentate de nomenclurii sociale, corelate cu întereșe politice, ideile religioase coborite în stradă devin forțe greu de stăpînit. Iar „necesitate face lege”, declară candid unu din Suslovii interpreti ai Coranului, eînd justifiat — totuși — folosirea insulinei, indispensabilă diabeticilor dar extrasă din pancreasul de porci interzis de islam. Nimis nou. De aici și vorbele — tot ne-am lăsat sedusi de jocul lor — întereșul fine fesul, Mizeria și sărăcia vor alimenta în continuare resentimentele. Nimie mai simplu. Doar noi ne facem că plouă : două milioane de români au fost la Istanbul în noua lună de turism post-revoluționar. Cu ce ne-am ales ? Cu speculă, cu mizerie, cu nerusinare. Si mai și mulțumim pe deasupra ! De parcă n-am avea și alte îndatoriri, dacă datorii nu sînt. Cică, Nu intrăm în detalii „teh-

nice” și amănunte „financiare”. Oare ațte modele nu puteam găsi ? Oare nu sîntem capabili să ne proiectăm într-un viitor care să ne dea ațte dimensiuni ? Doar dușul și adușul să ne dozeleze ? Aici intervîn ațit factori cu bătăle lungă, Economiei, financiarilor, spirituali : Fascismul românesc interbelic a fost priatire puținele mișcări extremiste europene cu respirație religioasă. Rămîna destule lucruri necunoscute marelui public. Istoria națională nu se învăța la televizor. Sau dfa ziare. Este pericolos să ne jucăm cu sentimente și țăriri pe care nu le controlăm în adine. O proastă aezare socială combinată cu exaltări religioase-mitologice nu ar putea ducea decît la teroare și dictatură. De orice natură ar fi ele. De sținea sau de dreașta. În momentul de cumpănă demagogia devine lute crediabilă. Avem exemple numeroase la lumina de azi. Să învățăm din marea ce a bria din experiențele altora și ce se poate grefa pe propriul nostru altar social. Treceza unui teoretician marxist cu vechi stagii precum Roger Garaudy la Islamism a fost un act solitar și consistent. O opiniune personală și directă somată. O clasă de copilasi de-ai nostri care-si fac cruce și spun papașilecite Tatal nostru speriați de prezenta unui preot nu poate decît să nedumircască. Oare nu trecem prea uite dintr-o extreemă în ațta ? Numai prin însemnele exterioare ale unei credințe nu ne vom putea modifica propriile conștiente. Si mai ales aici ar fi de „lucrat”. Să nu șțrim de la un anumit tip de propagandă — să nu spunem intolerantă — la o ațta ? Am fost acum două săptămîni împreună cu un grup de ziaristi englezi și americani într-o scurtă vizită de douăzeci și patru de ore la Baku, capitala Azerbaidjianului și am văzut pe viu consecințele fierbințelii religioase și etnice. „Războiul sfîștat” poate începe oriunde ; dacă nu a și început. Allahu Akbar, o formulă divină aștată pe buzele a milioane de credincioși convinsi de dreptatea lor și mai puțin sensibili la progresele științei sau călătoria vștiti, poate da o omensire foarte cap. Vorbele au puterea lor și ațlețutele memorie colectivă a popoarelor. Nu i-aș dorii scriitorului nostru să se plimbe pe chearile Beșforului ei să facă ațte eșțoril lui Sictir sau să aține vrecu junu locacnic cu nezaveșonhi. Cîntatul după oreche e plin de cancani. A pățiti-o înuși Pănoscu, unul dintrce cu adevărați mucosuli fastului secretar general al PCR, ex să mai eș-mre două deșete, eînd o săță întrecută de „credincioși” a șandat Beșfor beș ! intru pristenia dîntre — să nu spunem casa — nașioni. Nu ne rămîne decît să eșntăm pe bucidinile și raliune. Oriet religioe greșit călăuzită devine o periculoasă ideologie. Ca și o ideologie imas-trată în propria ei religie dominantă. Spiritele treze ale unor Camus și Orwell, Souvarins, Koestler și Raymond Aron au ațentionat mereu asupra pericolulei potențiale ale totalitarismelor. De orice gen ar fi ele, să nu ne pierdem capul, ničel încrederea. Oriet am poști la lokum, khiofte și imambialdi. Căci la Hal Sictir ! și Benin Bok ! nu putem răspunde decît neted : Nem tudom ! ■

CORTINA SFÎȘIATA

MAȘINA SEMIOTICĂ A PUTERII CONSPIRATIVE

MARTIE
1990

IVAULO DICEV

(Eseu asupra postmodernismului socialist)

Primele luni de libertate relativă ne-au distras cu absurdități surprinzătoare. A dobândit deodată o uriașă importanță problema bărbilor conducătorilor opoziției: și le vor rade sau și le vor păstra cu demnitate, sacrificându-le în schimbul lor votul a mil de alegători. Fulgerul naționalismului a aruncat într-o clipă alături pe comunistii cîi și opoziția în același lagăr. S-a dovedit însă că opoziția țurel-bulgari (sau mai degrabă capitulă — provincie) este mult mai importantă decît orice diferențe politice. Temele fundamentale ale noii conduceri comuniste și ale opoziției (piața liberă, Europa, stat legislativ, proprietate) coincid practic, diferența fiind doar în faptul că unii voiau să numească cele obținute pe această cale societate-socialism —, iar ceilalți nu. În spatele acestei istorii, se află, bineînțeles, altceva mai profund; unii încearcă să-și salveze biografiile politice, ceilalți să dea jos de pe scena politică, nu anumite idei, ci anumite persoane. Cercul zvonul că fostul partid comunist „fără” programele opoziției; dacă ideile sînt unele și aceleși, singura diferență constă în două persoane care ocupă fotoliile ministeriale, ne mai putem mira oare de dorința din ce în ce mai puternică pentru a conduce supraoceanic?

Teza că partidul comunist a încetat de mult să mai fie un partid este un loc comun: în ultimele decenii el s-a transformat într-o structură care slujește o putere apolitică a societății, un fel de feudalism birocratic. În principiu „partidul” înseamnă un subiect social care exprimă interesul particular al unor pățuri ale populației apărute în baza unui alt principiu (de exemplu, economic) și care respectă anumite proceduri de colaborare cu alți subiecți similari în spațiul public. Adică, atunci cînd un partid le lichidează pe celelalte, el își autodesfășurează sensul de a exista.

Impatiul listelor

Să privim societatea prin prisma cuvîntului cel mai folosit: aceasta a fost o societate a nomenclaturii. Termenul în sens strict înseamnă „listă de nume”, să spunem — lista de mărfuri dintr-un depozit. Intuția lingvistică ne sugerează o oarecare indiferență în înscririle lor — lucrurile sînt lipite de continut individual, singurul sens al acestor inventarii fiind aflarea sau neafllarea lor în listă. Prin aceeași intuție lingvistică să încercăm să ne închipuim ce înseamnă o astfel de listă de oameni. Nu clasă, legată de valori, simboluri, bunuri materiale, cu ceva aprioric, care să facă un întreg; listă cu nume înscrise indiferent care pot/nu pot să îndeplinească anumite activități sociale. Nimic transcendent nu motivează existența grupului, ea este arbitrară. Lista nu este o simplă descriere a unui statu-quo; este slujită de birocrați (din alistă listă), care primesc salarii pentru a o apăra. Mai mult, nu toți cei catalogați au obținut drepturile, privilegiile s.a.m.d., pe care lista le prevede; nomenclaturile sînt o posibilitate și nu o realitate de clasă. Lista este înaintea realității, ea o creează; lista este puterea în sine în jurul căreia apare constelația de interese.

Îată exemple: Lista colaboratorilor mișcării. Lista celor care pot locui în Sofia. Lista celor deportați. Lista posibilităților conducători pe plan național (sensul îngust al cuvîntului „nomenclatură”). Lista „chilburilor” din satul X. Lista celor care au dreptul să-și cumpere casă peste 120 mp. Lista celor acceptați ca „scriitori” s.a.m.d. Majoritatea listelor sînt conspirative, adică se bănuiește că ele există, dar nimeni nu știe cine exact figurează în ele, unde sînt, ce drepturi și obligații impun. Cu alta cuvînt, fenomenul nu are nimic comun cu dreptul, el împarte populația în cunosători și necunosători Secretului. Știut este doar cum funcționează lista care-i vecină cu lista ta.

Membrii de partid și limbajul

Abuzul unei astfel de rînduiri — trebuia mascat de o retorică ideologică aspră. Se spunea, spre exemplu, că a fi „comunist” este o categorie morală și nu

● **BULGARIA:** în primăvară, țelurile noii conduceri comuniste și ale opoziției coincideau ● Ce înseamnă lista oamenilor cuprinși în nomenclatură ● Sentințele retoricilor ideologice mordante ● Cum se transformă revoluționarul de profesie în aparatcic de profesie ● Arbitrajul puterii de oameni sentimentului că sint egali ● România: cînd evenimentul era text ● Strădania comunistilor bulgari de a-și remodela propriul chip ● Poporul preferă catastrofei un cutremur mai mic ● Pentru opoziție, polarizarea populației este isprava cea mai grea.

o simplă listă de persoane, avansată în viața socială pînă la nivelul „zenit”. Observați că un comunist în afara listei nu poate exista. Era imposibilă, spre exemplu, existența unui al doilea partid comunist, oricît de ortodox ar fi fost el (de aici și felul monstruos în care sistemul și-a bătut joc de naiv, batjocură motivată de oarecare autenticitate idealuri comuniste). Membru de partid nici nu poate intra nici nu poate ieși din lista numită „partid” — el este primit, este confirmat, după consultarea listelor conspirative, și în afîșit este exclus dacă încearcă să aibă o părere personală. Și astfel, în loc de camarazi de idei, exprimînd interese comune, membrii de partid se dovedesc a fi o colectivitate de indivizi înstrăinați, înghesuiți între șantajul listei și vina insuficientă de limbajul ideologic.

Cum începe? Așa-numita revoluție are ca scop direct, în primul rînd, distrugerea tuturor structurilor sociale, ca să rîdice — în al doilea rînd — altele, mai bune (singura legătură dintre lumea veche și cea nouă — aceasta este identitatea noului subiect). Actul distructiv este total și se petrece o singură dată, de aceea „aceasta e lupta din urmă”. Și astfel nu mai sînt bani, legi, morală, familie, stat, proprietate, s-a instaurat haosul total — cum să funcționeze societatea din nou, cum să apară din nimic o nouă putere? Oare nu chiar temelile puterii sînt săpate prin caracterul paradoxal al negativismului instaurat (subiectul revoluționar); nu trebuie să existe putere ca să fie la putere revoluționarii, oamenii trebuie să fie egali, ca să fie unii „mai egali decît alții” (Orwell). Acest paradox este înlăturat în noua formă socială — lista. Puterea este motivată situațional, ea afirmă „nu sînt arbitrară”, „eu sînt doar o situație a puterii”; se legitimează prin propria-și săpare. Și astfel revoluționarul de profesie se transformă în aparatcic de profesie; el continuă să transmită colegului său lista secretă cu numele, camarazi!, — numai că în anii, aceasta devine rutină. Guvernării și guvernării sînt delimitați numai de un act situațional, puterea refuză să se motiveze în modul cel mai sincer, ea se autonumește, puterea spune „eu sînt puterea” și asta-i tot (problema fundamentală pentru Lenin era problema puterii, nu-i așa?).

Tragicul efect al naratiunii

Urmarea neașteptată a acestei situații este că toate ierarhiile sociale sînt egalitate de o singură dimensiune: limbajul listei. În societățile normale, ierarhiile sînt eterogene: unul este mai inteligent, altul mai bogat, al treilea mai moral, etc. Ierarhiile duc spre o realitate în afara limbajului care dau „realism” relațiilor puterii; putem să polemizăm dacă să conducă intelectualul sau bogatul, dar opoziția în sine intelectual-necultivat/bogat-sărac se bazează pe o realitate extralingvistică, asupra căreia există consens. Conspirația care a învins schimbă aceste realități cu limbajul listei și în acest fel în societate nu mai există nici un punct de referință extralingvistic. Astfel, pentru prima dată, în est (și nu în America!) omul s-a trezit în postmodernism: totul era text și nimic realitate, unele texte mascau ideologii alte texte, texte-semnificative indică texte semnificative conspirative. Să luăm, spre exemplu, textul ideologic al „meritelor” (trecutul revoluționar); el motiva pre-

zenția într-o nomenclatură. Nu naratiuni revoluționare acceptate public și crezute, bazate pe valori comune, ci povești validate de instituții, adică de putere. Să ne mai mirăm atunci că aceste naratiuni au devenit curînd monstruoase pînă la absurd?

Celălalt nume al egalității, visat de utopiști este „arbitrariu”; arbitrarul puterii de sentimentului că în fapt oamenii sînt egali. Și el, într-adevăr, sînt, alții vreme cîi cel care figurează în cea mai înaltă nomenclatură este transformat de listă în „oarecine”. Aceasta ne explică cine ar fi avut interes să lupte cu sistemul social panteustual; este inutil să căutăm un anumit nivel al nomenclaturii stabilite. Reformatorii sînt aceia care au păstrat un anumit „conținut” social ca indivizi; intelectuali, persoane cu popularitate, talentații sau pur și simplu cei îmbogățiți (în secret?), toți aceia care vor puterea altminteri decît prin arbitrarul listei, ci de drept, care vor putere plus identitate.

În cazurile grele ca Bulgaria, U.R.S.S., România, însă, ei ajung în situația postmodernistă a „newspake”-ului. Imaginați-vă: el trebuie să restaureze ierarhiile publice normale, datorită cărora în societate domnește o oarecare ordine, să legitimeze puterea. El anunță — trebuie să în bogăți și săraci, cel mai capabil trebuie să-l conducă pe cel mai puțin capabil. Majoritatea este înclinată să fie contra lor, rămîne doar nomenclatura să-și joace bine cărțile. Inegalitate a existat și înainte — chiar mult mai mare — dar era considerată temporară (chiar dacă a durat decenii), era considerată o crimă; puterea conspirativă paradoxală a contat pe tendințele egalizatoare ale maselor și și-a săpat propriul fundament, s-a așezat „în afara legii” singur; a-rum, de la aceste mase se cere să înțeleagă că guvernării nu se vor mai ascunde, că vor străluci de bogăție, binefacere, cultură, instrucție.

Cruculul nou al legitimizei

Necazul este că înșiși opoziția dintr-o societate în care diferențele de clasă și pături sociale au fost distruse (toți au fost transformați în slujbași de stat) devine, la fel, o constelație arbitrară de oameni; alungatii, prizonierii, represalii sînt tot o listă ca și guvernării. Cel mai limpede apare acest fenomen în cazul celor două BZNS-uri (Bălgarski zemedelski narodni sauze) la aceleași loci și aceeași orientare socială, ele se diferențiază doar prin faptul că unii și-au petrecut viața în vile, reședințe — ceilalți în lagăr. De aici și greutatea primilor pași spre democrație. Unui partid comunist „al întregului popor” trebuia să i se opună o opoziție a „întregului popor”. În început, opoziția nu avea cum să-și motiveze tendința spre putere, decît repetînd semiotica comunistă: ca relație dintre textul ideologic și textul-listă „alor săi”. A fost repetată și biografia „de luptă”, polarizarea întregului spațiu social în „al noștri” și „străini”, senzația apocaliptică că „aceasta-i lupta din urmă”.

Și astfel, caracterul paradoxal al anti-puterii comuniste care se autosapă evidentență permanent nevoia de legitimize ideologică. Aceasta e cea mai dramatică situație — cînd virful se schimbă; atunci întreaga piramidă de arbitrar trebuie să fie reorganizată din nou, după o nodalitate și mai arbitrară, iar aceasta solicită o supcatenționare a mașinii semiotice.

Revoluția română televizată ne-a prezentat un alt tip de semnificație postmodernistă. Puterea se poate legitima nu numai pe o opoziție orizontală cu aripa stîngă și dreaptă, ci și vertical, ducînd spre actul eroic; la putere are dreptul acela care s-a sacrificat, care a salvat etc. Dar în timpul mass-mediei „eveniment simplu” nu există. Evenimentul este text. Lumea a încercat în fața televizoarelor privind ceea ce nu se mai văzuse: revoluție pe viu, cadavre, tunele, martiri, torturi, procesul și execuția dictatorului. E adevărat, unele cadavre au fost scoase de la morgă, chiar și numărul morților a fost trecut de zece ori. Omul se poate întreba, cum se face că totul în această revoluție se învîrtea în jurul clădirii televizunii, cum nu s-a oprit energia electrică, cum în acest moment dramatic pentru popor (presupusul genocid) al gândului să retrasmisă evenimentul bogatelor democrații filantropice. Indiferent de cum ne răspundem, faptul e fapt: narațiunea revoluției legitimează lista noilor conducători ai țării.

Camerele TV: sint pregătite pentru transmisiile în direct

Varianta bulgară e parcă mai realistă. Noua listă de oameni care au deținut puterea în partidul comunist într-un mod al său, conspirativ, necunoscut publicului, se adresează imediat cu un apel pentru consens național și se așază la masa rotundă cu toate mișcările de opoziție; debaterile se transmit pe viu. Acest exces de zel și de deschidere tulbură. Sînt invitate chiar și mișcări abia apărute, unele fără cine știe ce sprijin social (în special — în provincie), sînt invitate, sînt ascultate civilizate. Ce se întîmplă? Oare în fruntea P.C.B. au venit știința unși de ideologie? Sau acesta este un spectacol pentru Apus, de unde așteptăm ajutoare? Sau poate noi conducători nu am încă puterea și lansoasă în spațiul public un text („mese rotunde”) ca să legitimizez alt text... Lista grupului sale? Alții vreme cîi există opoziție, reformatorii sînt de neîncredut; cu prudența și deschiderea lor spre compromis, ei singuri, nu mai pot să salveze țara de catastrofa (variantele sovietice). Cu cît sînt mai ridicate exigențele SDS-ului? (Saluz na demokratski sil), cu alții mai bine: noua conducere le acceptă bărbătește și... le îndeplinește. Rezultatul este că țara se apropie de democrația de piață, către care înșiși reformatorii se străduiesc să ajungă, dar odată cu aceasta ei cîștigă și în lupta chipurilor — devin moderati (comunisti moderati?) modelul chipului opoziției nemoderate. Poporul, aflat în dispoziție catastrofică prefera un cutremur mai mic. În afîșit, nimic nu împiedică să fie aruncați peste bord cîteva zeci de mii de staliniști de stînga. Reformiștii sînt de droapă și stînga devin nervoase, mai rămîne să fie pregătite camerele de luat vederi pentru a transmite spectacolul pe viu. În caz de succes, comunistii înnoși cîștigă o pagină de nouă în biografia lor politică (variante românească): masa rotundă organiza-tă de ei și în genere „perestroika” va fi textul care va legitima de acum înainte puterea lor. Ei vor fi comunistii care au distrus (revoluționar?) comunismul.

De ce întră opoziția în acest joc? Poarte simplu, pentru că e tînără, pentru că într-o lună trebuie să facă ceea ce în Polonia și Ungaria s-a pregătit de decenii. Cea mai grea lovitură pentru ea a fost suspendarea tuturor interdicțiilor; s-a dovedit înșurător de greu organizarea unor confruntări politice actuale care să polarizeze populația și să o determine să alege real. Liderii opoziției folose-sse masa ca tribună a platformelor sale, ea prezintă pamflete politice tăfoase, încearcă din nou și din nou să întoarcă PCB către trecut, spre vina sa istorică. Situația absurdă (comunistii demon-tează comunismul) îi forțează să repete schema, să producă povești prin care se autoîndică. Nu întîmpilor partidul comunist se grăbește cu alegerea; e șansa sa de a se folosi de vacumul semiotic apărut după suspendarea interdicțiilor „de listă”. Acum, diferențele arbitrare dintre oamenii din diferitele liste sînt înlăturate, catastrofa și salvarea națională sînt supra-partinice, există deci și aici personalități, și acolo, și unii și alții, au luptat în felul lor împotriva regimului lui Jivkov (unii sînt trimisi la Belen?) — alții ambasadori), și unii și alții vor economie de piață. Ei, deci diferența stă numai în calitățile personale, să votăm pentru competenți, pentru aceia care au studiat în străinătate, care au experiență de conducere... Simți, de ce parte a mesei stai ei.

Este greu de spus dacă reholozatul PCB va cîștiga războiul chipurilor. În orice caz astăzi, opoziția încă poartă o luptă politică autentică; este o luptă pentru schimbarea mecanismului semiotic. Abia după această schimbare va începe viața politică bulgară.

Traducere de ELENA SIUPIUR

- 1) Uniunea Populară a Agricultorilor
2) Uniunea forțelor democratice
3) Loc de depunere (N. trad.).